

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет агротехнологій та природокористування

Кафедра туризму

До захисту
Допускається
Завідувач кафедри

Олександр КОВАЛЕНКО

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

На тему: «Проблеми та перспективи страхування в туризмі»

Виконав:

(підпис)

Бик Н. А.

(прізвище, ініціали)

Група:

_____ **ТУР 2101-1** _____

(Науковий) керівник:

(підпис)

Онопрієнко В. П.

(прізвище, ініціали)

ЗАВДАННЯ
на дипломну роботу студенту
Бику Назарію Анатолійовичу

1. **Тема роботи:** «Проблеми та перспективи страхування в туризмі».
2. **Термін здачі студентом закінченої роботи на кафедрі:** 06.06.2025 р.
3. **Вихідні дані до роботи:** за результатами проходження виробничої практики на базі туристичного агентства «В Сумах не сумують», та дослідженні організації та особливостей страхування туристичних подорожей, маємо різноманітну інформацію, за допомогою якої можна розробити практичні рекомендації, щодо перспектив розвитку страхування в галузі туризму. В процесі написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи використовувались різноманітні джерела інформації, такі як: наукова література, періодичні видання, інтернет-ресурси, наукові дослідження, а також проводились інтерв'ю з місцевими експертами та споживачами страхових послуг, для отримання необхідної туристичної інформації.
4. **Перелік завдань, які будуть виконуватися в роботі:** розглянути теоретичні аспекти туристського страхування та його місце на національному страховому ринку; проаналізувати особливості ефективності туристського страхування в Україні та за кордоном; розробити та представити практичні рекомендації, щодо вдосконалення та перспективи розвитку програм страхування в туризмі.

Керівник дипломної роботи _____ професор Володимир ОНОПРИЄНКО

Завдання прийняв до виконання _____ студент Назарій БИК

Дата отримання завдання «07» жовтня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1	Визначення об'єкту, предмету дослідження, формулювання мети та задач кваліфікаційної роботи, складання плану	жовтень 2024	
2	Підбір та вивчення літературних джерел, законодавчої та нормативної бази	жовтень- листопад 2024	
3	Узагальнення теоретичного матеріалу з обраної теми дослідження та представлення чорнового варіанту першого розділу кваліфікаційної роботи	грудень 2024	
4	Оформлення теоретичної частини кваліфікаційної роботи, узагальнення аналітичної частини	січень-лютий 2025	
5	Завершення практичної частини кваліфікаційної роботи та подання попереднього варіанту третього розділу керівнику	березень 2025	
6	Доопрацювання теоретичного, аналітичного і практичного розділів кваліфікаційної роботи	квітень 2025	
7	Оформлення кваліфікаційної роботи, та її подання на попередній захист та рецензування	травень 2025	
8	Перевірка кваліфікаційної роботи на автентичність (подання роботи для перевірки на плагіат на кафедрі, до відділу якості освіти)	21-27 травня 2025	
9	Подання закінченої роботи та документів до неї до деканату	06 червня 2025	
10	Захист кваліфікаційної роботи	20 червня 2025	

Студент

_____ (підпис)

Назарій БИК

Керівник роботи

_____ (підпис)

Володимир ОНОПРІЄНКО

АНОТАЦІЯ

Бик Н. А. «Проблеми та перспективи страхування в туризмі», ОПП «Туризм», спеціальність 242 «Туризм», Сумський національний аграрний університет, м. Суми, 2025 р. Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню актуального питання – страхування в сфері туризму, яке є важливою складовою безпеки та якості туристичних послуг як для споживачів, так і для туроператорів. Автором розглянуто теоретичні основи страхування у сфері туризму, визначено його сутність, функції та принципи. Також проаналізовано роль туристського страхування у розвитку національного страхового ринку, його вплив на економіку та соціальну стабільність. У роботі представлено аналіз сучасного стану ринку туристичного страхування. Проведено порівняння міжнародного та вітчизняного досвіду страхування туристичних послуг, виявлено типові моделі страхового захисту туристів у різних країнах. Здійснено оцінку ефективності функціонування ринку туристичного страхування в Україні та виявлено ключові проблеми, зокрема низький рівень страхової культури, недосконалість законодавчої бази та обмеженість страхових продуктів. Також у даному дослідженні запропоновані практичні рекомендації щодо вдосконалення програм туристичного страхування. Окреслено перспективи розвитку галузі з урахуванням сучасних викликів і тенденцій, таких як цифровізація послуг, зростання попиту на індивідуалізовані страхові продукти та посилення вимог до безпеки подорожей. Результати дослідження можуть бути використані страховими компаніями, туроператорами, законодавцями та іншими зацікавленими сторонами для підвищення ефективності системи туристичного страхування в Україні.

Ключові слова: туризм, страхування, туристське страхування, ризики, страховий ринок, страхові послуги, безпека подорожей, міжнародний досвід.

ABSTRACT

Byk N. A. «Problems and prospects of insurance in tourism», Educational and professional program «Tourism», specialty 242 «Tourism», Sumy National Agrarian University, Sumy, 2025. The qualification work is devoted to the study of a topical issue - insurance in the field of tourism, which is an important component of the safety and quality of tourist services for both consumers and tour operators. The author considers the theoretical foundations of insurance in the field of tourism, determines its essence, functions and principles. The role of tourist insurance in the development of the national insurance market, its impact on the economy and social stability, is also analyzed. The work presents an analysis of the current state of the tourist insurance market. A comparison of international and domestic experience in insurance of tourist services is carried out, typical models of insurance protection of tourists in different countries are identified. The effectiveness of the functioning of the tourist insurance market in Ukraine is assessed and key problems are identified the low level of insurance culture, imperfection of the legislative framework and limited insurance products. This research also proposes practical recommendations for improving tourist insurance programs. The prospects for the development of the industry are outlined, considering modern challenges and trends, such as digitalization of services, growing demand for individualized insurance products and increased requirements for travel safety. The results of the study can be used by insurance companies, tour operators, legislators, and other stakeholders to improve the efficiency of the travel insurance system in Ukraine.

Keywords: tourism, insurance, tourist insurance, risks, insurance market, insurance services, travel safety, international experience.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТУРИСТСЬКОГО СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ	10
1.1. Теоретичні основи страхування у сфері туризму	10
1.2. Роль туристського страхування у розвитку національного страхового ринку	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОСТІ ТУРИСТСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ	25
2.1. Аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду страхування туристичних послуг	25
2.2. Аналіз проблем та оцінка ефективності ринку туристського страхування	35
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОГРАМ СТРАХУВАННЯ В ТУРИЗМІ	38
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	46
ДОДАТКИ	49

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку туристичної індустрії питання безпеки мандрівників набуває особливої ваги, що зумовлює підвищену увагу до механізмів страхового захисту. Туристське страхування є важливим інструментом мінімізації ризиків, пов'язаних з подорожами, включаючи нещасні випадки, захворювання, втрату багажу чи скасування поїздки. Водночас рівень розвитку цього виду страхування в Україні залишається недостатнім у порівнянні з розвиненими країнами, що знижує довіру до туристичних послуг загалом.

Особливої актуальності тема набуває в умовах глобальних викликів, таких як пандемії, воєнні конфлікти, стихійні лиха, що значно підвищують ризики під час подорожей. Недосконалість законодавства, слабка страховка у пакетних турах, а також низький рівень обізнаності громадян щодо переваг страхування є одними з основних проблем.

Дослідження міжнародного досвіду дає можливість виявити ефективні моделі функціонування туристичного страхування, які можуть бути адаптовані до українських реалій. Крім того, розвиток цифрових технологій відкриває нові перспективи для створення більш гнучких, доступних і персоналізованих страхових продуктів.

Удосконалення системи туристського страхування сприятиме зміцненню довіри споживачів до туристичних послуг, зниженню фінансових втрат як для клієнтів, так і для компаній, та загалом – розвитку національного страхового ринку. Саме тому тема дослідження є надзвичайно актуальною як у науковому, так і у практичному вимірах.

Аналіз літературних джерел і результатів наукових досліджень показав, що дослідженням проблем та перспектив страхування в галузі туризму, а також питаннями теоретичних основи організації та функціонування ринку страхових послуг займались ряд авторів: Ю. Алескерова, Л. Крижак [1], У. Андрусів [2], Н. Бакало, І. Кречотень, В. Маховка [3], О. Гаталяк, В. Стецький

[8], О. Грабчук [9], О. Журавка, А. Бухтіарова, О. Пахненко [12], Г. Ільницька-Гикавчук [14]. О. Кучай [15], О. Марценюк-Розарьонова, В. Нечипорук [16], О. Олійник, Г. Нагаєва [17], А. Путінцев, О. Клименко [21], В. Ярош [24] та інші.

Метою написання даної роботи є аналіз проблем та визначення перспектив розвитку процесу страхування в туризмі.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Розглянути теоретичні аспекти туристського страхування та його місце на національному страховому ринку;
2. Проаналізувати особливості ефективності туристського страхування в Україні та за кордоном;
3. Розробити та представити практичні рекомендації, щодо вдосконалення та перспективи розвитку програм страхування в туризмі.

Об'єктом дослідження є процес страхування.

Предмет дослідження – аналіз стану та перспективи розвитку процесу страхування в туризмі.

Методи дослідження. У цьому дослідженні методологічна основа полягає у системному підході до вивчення проблем організації та функціонування екстремального туризму, включає методи дослідження наукової літератури, методи системного аналізу, соціологічного опитування, експертної оцінки.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Подальше вирішення питань, які пов'язані із дослідженнями основ організації та функціонування ринку страхових послуг галузі туризму. Отримані нами висновки та результати дозволяють уточнити та удосконалити процес страхування в туризмі на сучасному етапі розвитку сфери послуг та індустрії гостинності нашої країни, і у можливості використання в роботі туристичних організацій, установ, підприємств, а також страхових компаній розроблених нами практичних рекомендацій, щодо вдосконалення та перспективи розвитку програм страхування в туризмі.

Апробація результатів дослідження. Результати даних досліджень були висвітлені в матеріалах: 1. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції

студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента, яка проходила 18-22 листопада 2024 р. у м. Суми на базі Сумського НАУ (Додаток 1); 2. VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку», яка проходила в м. Луцьк 15 травня 2025 р. на базі Волинського національного університету імені Лесі Українки (Додаток 2); 3. XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі», яка проходила в м. Київ 22 травня 2025 р. на базі Національного університету харчових технологій (Додаток 3).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (30 найменувань), 5 додатків, 2 таблиці та 2 рисунки. Загальний обсяг дослідження становить 48 сторінок (без додатків).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТУРИСТСЬКОГО СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ

1.1. Теоретичні основи страхування у сфері туризму

Ринкова економіка, заснована на конкуренції виробників, свободі вибору споживачів, відсутності підпорядкування єдиному центру, що було притаманно адміністративно-командній системі, різко підвищує рівень ризику, отже, *необхідність у різних видах страхування*. Це зумовлює об'єктивні вимоги до вивчення та організації процесу управління ризиком, що, своєю чергою, веде до підвищення ролі страхування як одного з основних методів зниження ступеня ризику (імовірності втрат).

Страхування і ризик є нероздільні поняття. Ризик – це відхилення фактичного результату від кращого. Ризик означає отримання збитків у конкретному грошовому вимірі. Зниження величини ризику (рівня втрат) відбувається за допомогою різних фінансових методів, до яких належить і страхування [23, с. 40].

Управління ризиком шляхом страхування означає організацію економічного процесу (*страхових відносин*), у якому страхова компанія у разі реалізації ризику виплачує компенсацію фізичним та юридичним особам. Ризик є причиною виникнення страхових відносин і страхових інтересів. Зміст ризику та ступінь його ймовірності визначають утримання та межі страхового захисту.

Особлива значимість і зростаюча роль страхування в покритті ризику обумовлюється доступністю цього методу мінімізації ризику і функціональними можливостями, що надаються страховиками. Крім *забезпечення страхового захисту*, страхові компанії можуть фінансувати заходи щодо зниження ймовірності реалізації ризиків та збитків (проведення превентивних, або запобіжних заходів), розміщувати тимчасово вільні кошти (інвестиційна діяльність страхових компаній) [8, с. 52].

Страхування є ефективним інструментом концентрації та залучення у господарську діяльність коштів корпоративних організацій та приватних осіб,

які роблять стабілізуючий вплив на економіку. У розвинених державах страховий ринок розглядається як стратегічно важлива галузь економіки, що має значний позитивний вплив на її розвиток. *Страховання в розвинених країнах є обов'язковим елементом* соціально-економічної системи, поведінка суб'єктів якої визначається принципами відповідальності та самодисципліни.

Страхова справа за кордоном класифікується *за законодавством ЄС та кожної країни окремо*. Типовим прикладом є класифікація за якою виділяються довгострокові та загальні види страхування, а страхування від нещасних випадків та хвороб виділяються у два окремих класи [30]. У західній практиці класифікація галузей і видів страхової діяльності носить розгорнутий характер, що створює максимальні зручності для її державного та внутрішньогалузевого регулювання.

Класифікація по об'єктах страхування є загальновизнаною, але у зв'язку з вимогами часу необхідно проводити перегляд усталених уявлень, доповнювати їх і пропонувати нові. Це стосується і питання класифікації страхування за сферами діяльності. Детальне вивчення та розвиток виділених напрямів (саме у вигляді комплексного страхування) є одним з факторів успішного та поступального розвитку ринку страхових послуг. Крім того, важливу роль відіграє і те, що страхування громадян, які виїжджають за кордон (у різних формулюваннях даного виду страхування) у складі туристського страхування є масовим і сприяє поширенню страхової культури, і, як наслідок, розвитку страхового ринку [26].

Залежно від сфери діяльності, страхування охоплює такі напрямки, як послуги (включаючи туристичне страхування як окремо, так і в його складі), зв'язок, торгівлю, банківську діяльність (зокрема, страхування банківських ризиків), будівництво, космічні ризики (пов'язані з космічною діяльністю), зовнішньоекономічну діяльність та інші. [17, с. 23].

У даній класифікації туристське страхування виділено у окремий напрямок страхової діяльності. Необхідність відокремлення туристського страхування обумовлена зростаючою роллю сфери туризму, а створення умов нормального

функціонування даного сектора є одним із пріоритетних завдань розвитку.

Специфіка діяльності будь-якого комерційного підприємства, зокрема туристських організацій, передбачає певний набір ризиків, супутніх його діяльності, деякі з яких, своєю чергою, можуть бути властиві та інших видів діяльності. На цій основі виділяють базові види бізнесу, і для кожного з них певною мірою досліджують основні супутні ризики.

Для туристської діяльності характерні такі ризики:

- ризики, пов'язані з майном організації;
- ризики, що виникають у ході провадження підприємницької діяльності;
- ризик настання нещасних випадків та необхідності надання медичної допомоги і транспортування подорожуючих та інші [3].

Тобто для діяльності в туристському бізнесі також будуть притаманні свої специфічні ризики, пов'язані не тільки з діяльністю самих підприємців – туристських організацій, а й ризики їх клієнтів.

Перехід країн Східної Європи до ринкової економіки унеможливив виконання раніше існуючих договорів про взаємне надання медичних послуг на території країн тимчасового перебування, які були укладені ще радянським урядом практично з усіма країнами світу, у тому числі з Німеччиною. Обговоривши цю проблему із Союзом приватного медичного страхування та страховими компаніями, Міністерство закордонних справ ФРН у 1991 році запровадило *страхову норму для отримання в'їзної візи на свою територію*. У зверненні німецьких страхових компаній до свого зовнішньополітичного відомства з вимогою запровадити жорсткі заходи щодо країн колишнього СРСР вказувалося, що це викликано для захисту національного ринку [12, с. 36].

Норма страхування при поїздках до Німеччини стосувалася також майже всіх країн колишнього східного блоку. Деяко раніше були введені такі норми для Угорщини, Польщі, Чехії та Словаччини. У цих країнах з'явилися страхові компанії, які спільно з німецькими страховиками почали продавати поліси для поїздок за кордон. Практично всі компанії продавали стандартизований продукт, який вони створили за участю німецького страхового концерну Colonia.

З того часу для отримання візи посольства багатьох країн висувають вимогу про пред'явлення *страхового поліса* однією з кількох визначених переліком страхових компаній. Такі переліки страхових компаній формуються консульськими відділами кожної країни самостійно. При цьому будь-яка з вітчизняних страхових компаній у будь-який момент з незрозумілих для неї причин може бути виключена з переліку того чи іншого посольства.

В нашій державі у сучасних умовах *страховий поліс* став виступати формою гарантії оплати непередбачених витрат українських громадян, які виїжджають за кордон (не тільки на територію Німеччини). Він виконує роль державних гарантій і видається під контролем Міністерства закордонних справ, що є офіційним представником та гарантом прав українських громадян за кордоном. Такі умови створили передумови для розвитку туристського страхування, спочатку у вузькому його розумінні – страхування від нещасних випадків та хвороб громадян, які виїжджають за кордон [2].

Туристське страхування, як окремий напрямок страхової діяльності, нині носить здебільшого міжнародну спрямованість. Це вимагає відповідності прийнятним міжнародним стандартам, насамперед, щодо забезпечення безпеки туристів, а страхуванню подорожуючих належить велика частка у туристському страхуванні. Нерідко страхування туристів розглядають у рамках страхування зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, у вітчизняній науковій літературі під *страхуванням туристів* розуміють вид страхового захисту, що діє протягом часу перебування громадян у подорожі, перебування на турбазі, в кемпінгу, в поході, на екскурсії і т. д. Такий вид страхування може покривати як відповідальність за можливу втрату чи пошкодження багажу туристів, так і забезпечувати страховий захист їхнього життя та здоров'я. Страхування подорожуючих за межі власної держави, представляє страхування фінансових інтересів застрахованих, пов'язаних з непередбаченими витратами на медичні та інші послуги, які можуть виникнути під час поїздки за кордон внаслідок настання страхового випадку [7].

Туристське страхування є системою економічних відносин, яка

передбачає створення та використання страхових резервів для забезпечення страхової безпеки суб'єктів, що здійснюють діяльність у сфері туризму. *Страховання туристів* – це складова частина туристського страхування. *Комбіноване туристське страхування* – комплексне страхове покриття за декількома видами страхування, що надається суб'єктам туристичної діяльності, яке гарантує єдиний страховий поліс [1].

У зарубіжній літературі *страхування мандрівників* також виділено в окремий напрямок і включає такі види покриттів за страховим полісом:

- втрата багажу;
- запізнення доставки багажу;
- втрата особистих грошей;
- оплата медичних витрат;
- виплати при госпіталізації;
- скасування поїздки;
- настання нещасних випадків;
- цивільна відповідальність;
- додаткові опції (відстрочка поїздки, аварійно-рятувальні роботи) [29].

Розвиток туристського страхування необхідний як суб'єктам туристичної діяльності боротьби із всілякими ризиками, а й державі, і навіть самим страховикам. Завдяки йому створюються умови економії державних витрат, з'являється можливість спрямування їх на вирішення пріоритетних завдань, знижується навантаження на державний бюджет. Страховикам робота на ринку туристського страхування дає можливість підвищити концентрацію страхового фонду, диверсифікувати страховий портфель і збільшити доходи від страхової діяльності, що веде до зміцнення їхнього фінансового стану, встановлює стабільні взаємини з партнерами. Туристська організація через забезпечення надійного страхового захисту клієнтів підвищує свій імідж.

Таким чином, успішний *розвиток туристського страхування* здатний принести користь економіці країни в цілому і, зокрема, таким її складовим, як індустрія туризму та страхування.

Класифікація туристського страхування за різними ознаками представлена у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Класифікація туристичного страхування

За суб'єктами страхування			
Страховання туристських організацій		Страховання туристів (у тому числі всіх громадян, які виїжджають із місця постійного проживання)	
По території страхового покриття			
Страховання внутрішнього туризму		Страховання міжнародного туризму	
За періодом дії			
Короткострокове	Довгострокове (за терміном дії)	Довгострокове (за терміном поїздки)	Річне

Джерело: сформовано автором.

З таблиці 1.1. видно, що *туристське страхування класифікується:*

1) *Щодо суб'єктів страхування:*

- *страхування туристських організацій* (турагентів та туроператорів).

Туроператорська діяльність – ліцензована діяльність з формування, просування та реалізації туристського продукту, яку здійснюють юридичні та/або фізичні особи; турагентська діяльність – це різновид діяльності із просування та реалізації туристського продукту, яку здійснюють юридичні та/або фізичні особи;

- *страхування туристів*. Необхідно відзначити, що всі положення, що розглядаються зі страхування туристів, однаковою мірою застосовні і до громадян, які не є туристами за визначенням, але виїжджають з місця постійного проживання, чи то в ділову поїздку, в відрядження або з іншими, що не належать до туризму цілями. Застрахованими у категорії туристів можуть бути: громадяни України, які виїжджають за кордон; громадяни України при поїздках Україною; іноземні громадяни під час поїздок нашою державою [9].

2) *По території дії:*

- *внутрішнє* (яке діє на території нашої держави, незалежно від громадянства людини);

- *міжнародне* (що діє за межами України).

3) *За строком страхування:*

- *короткострокове* (на певну кількість днів, термін зазначений у полісі страхування);

- *довгострокове з певною кількістю днів дії договору страхування* (тобто договір діє протягом одного року, кількість поїздок не обмежена, обмежена лише загальна кількість днів, наприклад, в особливих умовах написано: поліс діє протягом 10 днів протягом зазначеного терміну);

- *довгострокове без зазначення терміну страхування* (договір діє протягом одного року, кількість поїздок не обмежена, встановлений максимальний термін для однієї поїздки, наприклад, поліс діє протягом 1 року, при цьому тривалість однієї поїздки не повинна перевищувати певну кількість днів;

- *річне* (діє протягом року) [9].

Більшість договорів страхування – короткострокові, укладаються терміном від кількох днів до одного року.

1.2. Роль туристського страхування у розвитку національного страхового ринку

Туризм як галузь господарської діяльності належить до сфери послуг.

Послуги – економічна діяльність, яка задовольняє потреби окремих осіб, сімей, підприємств, об'єднань, організацій, а також суспільні потреби в цілому, і при цьому не набуває матеріальної форми. Тобто послуга є нематеріальне та невловиме благо, що відрізняє її від товару як матеріальної речі навколишнього світу [20, с. 48].

Сфера послуг охоплює різноманітні види господарської діяльності, спрямовані на задоволення індивідуальних потреб населення, потреб виробничого сектору, а також загальносуспільних потреб. Крім того, спостерігається об'єднання діяльності деяких підрозділів сфери послуг і поява груп, призначених для більш повного задоволення попиту (поява банко-страхування, спільна діяльність страхових компаній і туристських організацій).

Страховання та туризм займають особливе місце у класифікації послуг.

Страховий бізнес і туристична діяльність відносяться до сфери послуг, а послуги, як було сказано вище, являють собою товари, що пропонуються до продажу, які складаються з дій, переваги або можливостей задоволення. При цьому *страхова послуга є одночасно і споживчою, і фінансовою*, тоді як туризм – лише споживчою. Отже, *туристське страхування є специфічний товар* навіть у рамках страхування – надання фінансової послуги зі страхування операцій з надання іншої послуги, і в цьому полягає особливість туристичного страхування як послуги [14].

Значення страхування для процесу суспільного відтворення зумовлює необхідність *існування розвиненої сфери страхових послуг*, яка відповідає рівню економічного розвитку країни. Страховий ринок є платформою, на якій відбувається взаємодія між сторонами, зацікавленими в укладанні страхових угод та ефективному здійсненні страхових операцій.

Страховий ринок являє собою специфічне соціально-економічне середовище, окрему сферу економічних відносин, де предметом купівлі-продажу є страховий захист і де формуються попит та пропозиція на цей вид послуг. Об'єктивною передумовою розвитку страхового ринку є потреба у підтримці безперервності процесу відтворення через надання фінансової допомоги тим, хто постраждав від непередбачених негативних подій. *Страховий ринок* може бути представлений як спосіб організації фінансових відносин, пов'язаних зі створенням і розподілом страхового фонду з метою забезпечення страхового захисту суспільства. Крім того, це сукупність страхових компаній (страховиків), які надають відповідні послуги. [12, с. 134].

Розглянемо страховий ринок з точки зору його елементів: продавця, покупця і товару.

Продавцями страхової послуги у туристському страхуванні є страхові організації (страховики).

Покупцями страхової послуги виступають будь-які юридичні чи дієздатні фізичні особи, зокрема туристські організації та туристи.

Товаром на страховому ринку є специфічна послуга – *страхова послуга*, що надається продавцем покупцям за певну плату (страховий внесок) [11, с. 367].

Залежно від масштабів діяльності страховий ринок поділяють на: національний, регіональний та міжнародний.

Національний страховий ринок – це сфера діяльності національних та іноземних страховиків у рамках окремої країни. На національному ринку вся страхова діяльність підпорядковується національному страховому законодавству, а контроль за його дотриманням здійснює спеціальний орган державного нагляду. У складі національних страхових ринків виділяють регіональні чи місцеві страхові ринки.

Регіональний страховий ринок (у ширшому сенсі) виходить за національні кордони та поєднує страхові товариства та законодавства різних країн. Вирішення питань, пов'язаних зі страховою діяльністю на регіональному ринку, покладено на спілки страховиків цих країн.

Міжнародний страховий ринок – це сукупність національних та регіональних страхових ринків. З метою узгодження інтересів та вирішення інших питань міжнародного страхування створюються міжнародні страхові спілки [11, с. 390].

Разом з тим, основними характеристиками страхового ринку також є його інфраструктура та асортимент страхових послуг, що надаються страховими компаніями.

Набір різних видів страхування, до яких може вдатися страхувальник, є *асортиментом страхового ринку*.

Інфраструктура страхового ринку (від латів. *infra* - нижче, під і *structura* - будова, розташування) є сукупність організацій, підприємств, різних систем і служб, які необхідні для функціонування страхової галузі. Наявність розвиненої інфраструктури полегшує роботу страховиків [11, с. 402].

Туризм охоплює всю людську діяльність, що викликає попит та пропозицію товарів та послуг поза звичайним життям споживача. Туризм займає значне місце у міжнародних відносинах, є важливим елементом економіки.

Міжнародний туризм представляє сферу світової економіки, що активно розвивається. *Специфікою туристичного ринку є явна перевага послуг.* Особливостями туристських послуг як об'єктів купівлі-продажу є нерівномірність попиту протягом року, а отже, і сезонність ризиків, що виникають у цій сфері, широкий діапазон еластичності попиту на певні послуги.

Споживання туристського продукту має особливості, які потрібно враховувати під час підготовки різних видів страхування.

У традиційному матеріальному виробництві вироблений продукт переміщується з виробничої локації до споживача. *У туризмі* для споживання турпродукту загалом, чи його окремих послуг, сам споживач повинен бути доставлений у місце виробництва туристського продукту чи його окремих послуг [18, с. 67].

Витрати туриста, зазвичай, кількісно перевищують звичайні його витрати у місці його постійного проживання. Однією з причин цього є зростання витрат на транспортні послуги, оренду житла та харчування.

Споживання в туризмі характеризується кредитною природою, обмеженістю в часі та визначається термінами й умовами юридичної та економічної угоди, яка супроводжує придбання туристичного продукту. Така специфіка туристського споживання зумовлює особливу інтенсивність дій туриста, що створює додаткові складнощі для організаторів турів та підвищує значення менеджменту. Туристське споживання і, відповідно, туристський ринок, крім економічної складової, несуть у собі особливий культурологічний аспект. Багато туристських послуг, мають невловимий, нематеріальний характер. Але ж вони не існують до моменту їх надання [25].

Таким чином, у туризмі спостерігається нерозривність виробництва та споживання послуг. Таким чином, туризм необхідно розглядати як єдину, гнучку та функціональну систему послуг, яка об'єднує різноманітних учасників господарського процесу. Потреби та рівень їх задоволення є основним критерієм якості туристського продукту. При цьому необхідно пам'ятати про самого туриста, його безпеку та інші ризики, які можуть виникнути поза місцями його

постійного проживання.

Для туризму є характерною чутливість до зовнішніх економічних та політичних чинників, однак він також відзначається високою здатністю до швидкої регенерації обсягів при сприятливій ситуації. На туристичну індустрію несприятливо впливають *проблеми широкого діапазону*: природні лиха, серйозні соціальні конфлікти, війни, економічні кризи та тероризм. Але згодом накопичилося достатньо досвіду, щоб індустрія туризму змогла пристосуватися і пережити складнощі, не зупиняючись у поступальному розвитку. Туризм має здібності та можливості, недоступні іншим галузям, щоб подолати кризи. Серед безлічі ризиків у сфері туризму існує достатня кількість «страхованих» ризиків, попередити настання яких є часто неможливим, і *страхування є способом їх захисту* [22, с. 101].

Проведення операцій у галузі туризму передбачає певні *відносини* між туристами – споживачами туристських послуг і туристськими фірмами – їх виробниками та продавцями, і навіть відносини останніх із різними організаціями (банками, транспортними і страховими компаніями тощо), які забезпечують виконання цього виду послуг. Система відносин цих основних суб'єктів туристського бізнесу представлена на рис. 1.1.

Купуючи туристський пакет, турист вступає у складні правові відносини з туристичною фірмою – агентом, туроператором, авіаперевізником та іншими учасниками туристського ринку. Специфіка надання туристських послуг полягає у залученні багатьох осіб до виконання зобов'язань турфірми щодо розміщення, харчування, страхування, екскурсійного обслуговування, перевезення туриста. Організувати узгоджену взаємодію всіх учасників досить складно. Через різні обставини на будь-якому з етапів, що становлять тур, може виникнути збій, здатний призвести до ненадання частини або всіх послуг, що входять до складу туру. Як наслідок цього – заподіяння матеріальної та моральної шкоди споживачеві – туристу [28].

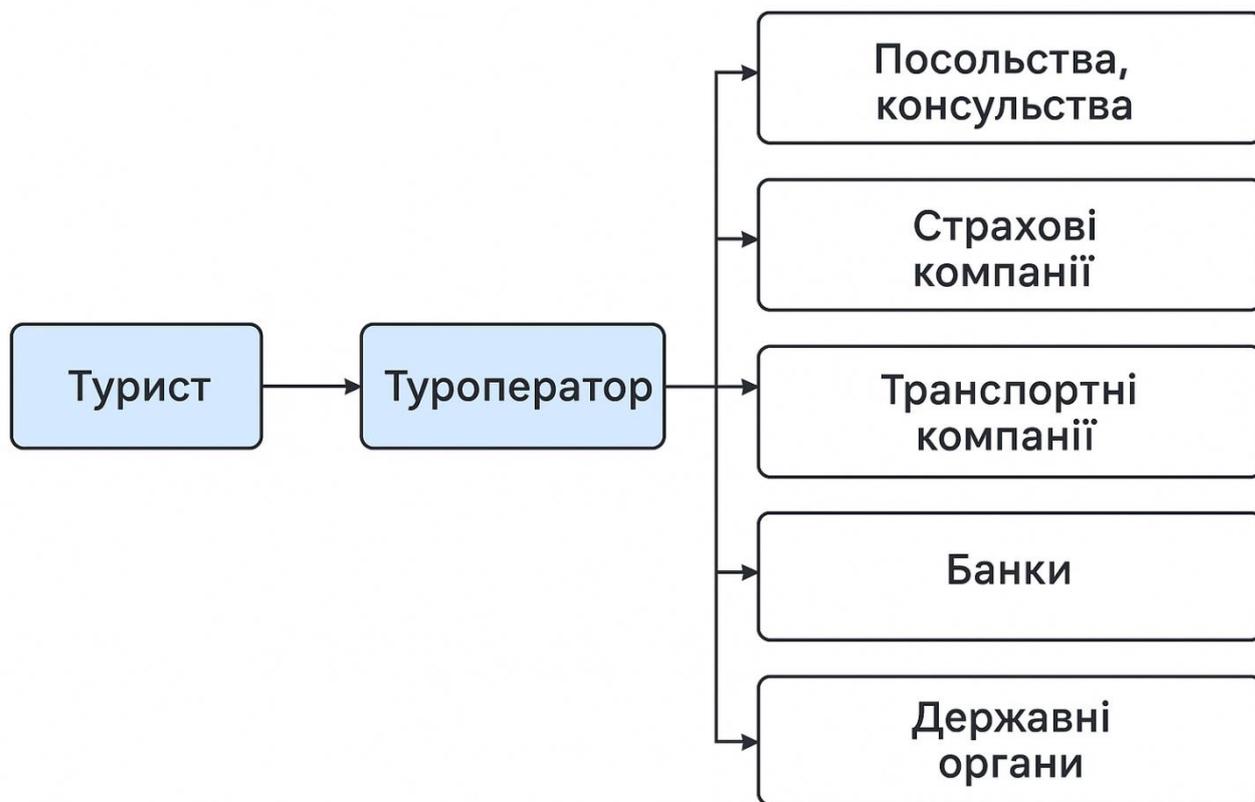

Рис. 1.1. Суб'єкти операцій туризму

Джерело: сформовано автором.

Зі зростанням обсягів туризму зростає обсяг ризиків, що виникають у галузі туризму. Всі ці ризики розділені на дві групи:

- *загальні ризики*, характерні для туристської організації як для будь-якого суб'єкта господарської діяльності;

- *специфічні для туристичної діяльності ризики*. До них відносяться ризики, пов'язані з клієнтами туристських організацій.

Відповідно до представлених ризиків, ґрунтуючись на класифікації туристського страхування, розглянемо окремі види страхування, які пропонуються для захисту майнових інтересів суб'єктів туристичної діяльності. Поєднання ризиків та відповідних видів страхування представлено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Склад ризиків, характерних туризму, та відповідні їм види страхування

	Ризики	Види страхування
Загальні ризики	ризики, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням всякого роду рухомим і нерухомим майном (ризик пожежі, вибуху, стихійного лиха, падіння пілотованих літальних об'єктів, їх уламків або частин, аварії водопровідних, каналізаційних і опалювальних систем, протиправні дії третіх осіб, дорожньо-транспортні події і т. д.)	страхування майна турфірми
	ризики, пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням персоналу туристичної організації (смерть, тимчасова та постійна втрата працездатності, медичні витрати, пенсійне забезпечення) що виходять за рамки обов'язкового медичного та соціального страхування	колективне страхування від нещасних випадків; добровільне медичне страхування співробітників
	ризики, пов'язані з цивільною відповідальністю туристської організації	страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів; страхування цивільної відповідальності туристичної організації
	ризики, пов'язані із здійсненням підприємницької діяльності – підприємницькі ризики у вузькому розумінні (ризик невиконання зобов'язань контрагентами, ризик простою виробництва, фінансові ризики)	страхування підприємницьких ризиків
Специфічні ризики	ризик виникнення необхідності отримання медичної, фінансової, правової та інформаційної допомоги	страхування медичних та непередбачених витрат громадян, які виїжджають з місця постійного проживання (медичне страхування туристів)
	ризик втрати багажу	страхування багажу туристів
	ризик заподіяння майнової та фізичної шкоди третім особам	страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів страхування загальногромадянської відповідальності туристів
	фінансовий ризик туристів	страхування неможливості здійснити поїздки
	інші ризики	страхування від нещасних випадків на час поїздки (класичне страхування від нещасних випадків, але договір укладається лише як додатковий, і діє лише під час поїздки) додаткові види страхування (такі як страхування від поганої погоди)

Джерело: [21].

У безпеці туристів та у стані їхнього здоров'я зацікавлена, насамперед, *Всесвітня туристична організація*, оскільки ці показники є індикатором якості туристського продукту та надають додаткові переваги. Останнім часом найбільші побоювання викликають харчові отруєння та хвороби. Особливий інтерес викликає порядок надання медичної допомоги та система передачі інформації.

З іншого боку, проблема безпеки та здоров'я туристів стосується не лише самих туристів, а й туроператорів, країн перебування та країн проживання. *Туристи повинні бути обізнані* про клімат, природні умови, пройти вакцинацію у разі потреби (якщо вакцинація передбачена правилами, то її проходять в обов'язковому порядку, інакше відповідальність за здоров'я покладається на самих туристів) та інші необхідні процедури. На туроператора покладається відповідальність за попередню інформацію, забезпечення нормальних умов проживання.

Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення незалежних поїздок, які вимагають формування індивідуальних підходів до піклування про життя та здоров'я людей. Зростає кількість *туристів старшого покоління* (особливо це характерно для закордонного туристичного ринку), які розглядаються як високо ризикована група, та розвивається *екстремальний молодіжний туризм*. Ці дві групи вимагають відповідних підходів щодо забезпечення безпеки їхнього здоров'я.

В нашій країні відповідальність за безпеку туристів і страхування туристів передбачається *на різних рівнях*. *По-перше*, це Закон України «Про страхування» [13], що має обов'язкову форму; *по-друге*, це Договір про співробітництво у сфері міжнародного туризму, виконання всіх умов якого наближає вітчизняні компанії до міжнародного рівня. І *по-третє*, Положення Глобального етичного кодексу, що має рекомендаційний характер, водночас прийнятий багатьма міжнародними туристичними організаціями [15].

Закон передбачає, що «забезпечення безпеки туристів під час подорожі є головною турботою туристської організації» [13].

Відповідно до положень *Договору про співробітництво в галузі міжнародного туризму* між українськими та зарубіжними фірмами визначаються такі умови з питань страхування. Щодо медичного обслуговування та умов його надання: «Госпіталізація іноземних туристів здійснюється на підставі діагнозу медичного закладу. Оплата за наявності страхового поліса здійснюється страховою компанією, а за його відсутності – стороною, що відправляє». Відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю, майну туриста відшкодовується у порядку, встановленому законодавством країни перебування. «Збиток, заподіяний з вини іноземного туриста, підлягає відшкодуванню в повному обсязі туристом або стороною, що направляє» [10, с. 41].

Шоста стаття *Глобального етичного кодексу туризму* передбачає в якості обов'язків учасників туристського процесу забезпечення професіоналами сфери туризму належної системи страхування та допомоги.

Отже, страхування та сфера туризму відіграють важливу роль у розвитку економіки країни. Проведення туристської діяльності супроводжується страховими операціями, і страхування надає певний вплив в розвитку туризму. Страхування надає захист туристським організаціям і туристам як суб'єктам туристичної діяльності як від загальних, характерних для будь-яких суб'єктів господарювання і громадянських ризиків, так і від специфічних ризиків, різноманіття і складність яких є одним із факторів розгляду туристського страхування.

Туристське страхування як окремий напрямок страхової діяльності сприяє розвитку страхування. Такий вплив визначається через збільшення обсягів страхових внесків за окремими видами туристичного страхування, за комбінованими видами, що веде до збільшення основних показників страхового ринку в цілому.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОСТІ ТУРИСТСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

2.1. Аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду страхування туристичних послуг

У зарубіжній страховій практиці туристське страхування є *специфічним видом страхової діяльності*. Таке страхування здійснюють у своїй більшості спеціалізовані страхові туристичні компанії. Туристське страхування там характеризується з погляду ризиків чи подій, у разі наступу яких проводиться страхування, і захисту чи страхового покриття, яке надають страхові компанії під час реалізації ризику. Умовно ризики і захист можна надати наступним чином (див. табл. 2.1). Дані таблиці містять укрупнені види ризиків та захисту.

Таблиця 2.1.

Ризики та захист туристського страхування

Ризики	Захист
втрата депозиту (сплаченої суми за поїздку); банкрутство туроператора; необхідність транспортування; захворювання та нещасні випадки	відшкодування витрат у разі скасування поїздки; транспортне регулювання (затримки рейсів тощо); витрати на екстрену медичну допомогу, евакуацію та репатріацію

Джерело: сформовано автором.

У процесі вивчення закордонного ринку туристського страхування (travel insurance) нами були виділені *такі особливості*:

1) *Страхування туристів проводиться спеціалізованими страховими туристськими компаніями* – Travel Insurance Company, які надають одночасно і страхові, і туристські послуги [27].

У США, наприклад, туристські страхові компанії співпрацюють з медичними установами, які є сервісними центрами. Healths maintenance organizations (HMOs). Страхові компанії сплачують фіксовані платежі HMOs, які забезпечують допомогу. Ризик обмежується провайдером: якщо виплати

перевищать сплачені платежі, то провайдер зазнає збитків.

2) *Для зарубіжного ринку страхування характерна відносно більша популярність цього виду страхування.* Наприклад, за результатами опитування, проведеного Zogby Pool, 52% респондентів були згодні з необхідністю придбання страхового поліса, 46% висловили незгоду, і 2% сказали, що не впевнені у відповіді. Там же наводяться дані щодо складу груп, що беруть участь в опитуванні [29].

Широке поширення страхування туристів залежить, насамперед, від розвитку страхового ринку загалом (страхова культура населення на дуже високому рівні – наявність страхового поліса є обов'язковою умовою). Крім того, розвитку страхування туристів сприяє розвиток туризму, а, відповідно, збільшення ризиків у цій галузі, збільшення кількості поїздок та кількості подорожуючих громадян. У той самий час на збільшення обсягів продажу полісів туристського страхування впливають різні чинники, зокрема поширення терористичних актів.

3) *Страхування туристів як окремий вид страхування входить у поліси «домашнього страхування» («home insurance») чи стандартні медичні поліси (в США).* У багатьох випадках страхування при поїздках за кордон передбачається для власників пластикових карток, орендарів машин або полісів страхування життя [15].

При цьому, наприклад, у Швеції період поїздки, протягом якої діятиме такий поліс (home insurance), обмежений строком на 45 днів, тобто обмежується період відповідальності страховика, але не сума виплат. Тому при здійсненні поїздки терміном понад 45 днів або за додаткових умов необхідно набувати спеціального полісу туристського страхування. Крім того, медичне страхове покриття, передбачене двосторонніми угодами з іншими країнами (зокрема у Швеції), є дуже обмеженим, тому стає важливим скористатися страхуванням, що надається приватними страховими компаніями.

4) *Основна увага (основний аспект) у договорах страхування туристів у зарубіжній практиці приділяється таким питанням, як страхування скасування*

та переривання поїздки (*trip cancellation and trip interruption*), і вони є основним видом страхового покриття. Страхування медичних витрат та транспортування найчастіше передбачається одночасно зі скасуванням поїздки, втратою багажу та смертю внаслідок нещасного випадку [10, с. 41].

5) Поширеним видом туристського страхування є страхування багажу туристів, яке може проводитися різними способами:

- входить у поліс домашнього страхування «home insurance», тоді дія страхового поліса щодо майна (багажу) поширюється і на час поїздки;
- страхується окремо за полісом туристського страхування;
- існує можливість застрахувати спеціальне обладнання. У зв'язку із поширеністю екстремального, пізнавального та інших сучасних видів туризму, високою вартістю необхідного обладнання страховики розробляють спеціальні умови для залучення клієнтів [21].

б) У зв'язку із випадками скоєння терористичних актів страхові компанії змушені переглядати обсяги відповідальності за договорами страхування, перелік страхових подій і збільшувати розміри страхових премій за договорами.

При укладанні договорів туристичного страхування та договорів «домашнього страхування» не потрібно проходження медичного огляду.

Аналіз теорії та практики дозволяє зробити висновок, що в зарубіжній практиці існують такі види страхового покриття із туристичного страхування, залежно від об'єкта страхування:

- 1) Страхування скасування поїздки (тобто страхування неможливості здійснити поїздку);
- 2) Страхування виникнення захворювань та настання нещасних випадків;
- 3) Страхування банкрутства туроператора;
- 4) Страхування екстреної медичної евакуації;
- 5) Страхування у разі настання смерті;
- 6) Страхування втрати багажу.

Зазвичай страхове покриття становить близько 10 000 дол., на медичні витрати і від 20 000 дол. до 50 000 дол., на транспортні витрати. Додаткові умови

та ризикові заняття (такі як альпінізм та стрибки за допомогою еластичного троса) стандартними полісами не покриваються [26].

Наведені види страхових покриттів поєднуються у три основні категорії:

1. Захворювання, нещасні випадки, смерть – страхове відшкодування виплачується застрахованому або вигодонабувачу, якщо страховий випадок відбувся за час поїздки.

Більшість страхових компаній при цьому відмовляють в особливих умовах (додаткових), пропонуючи застрахуватися на повну вартість поїздки за 7 днів до її початку. Це певна перспектива у страхуванні скасування поїздки і найбільше досягнення для споживачів: як у випадку з медичною страховкою взагалі, особливі умови будуть практично головною складовою (основним елементом) страхування скасування поїздки.

Страхові поліси щодо скасування поїздки не покривають будь-які особливі умови, контрольовані чи ні, якщо застрахований звертався за медичною допомогою або порадою протягом 90-180 днів до укладення договору страхування. Теоретично це може означати, що компанія може відмовити у виплаті, якщо застрахований приймав аспірин за призначенням лікаря в зазначений період.

Страхування екстреної медичної допомоги (ЕМЕ) передбачає забезпечення екстреного транспортування. Страхування скасування поїздки та екстреної медичної допомоги мають низку винятків, серед яких умисне заподіяння шкоди та незвичайні ризики (у тому числі заняття екстремальними видами діяльності), прийняття наркотиків [30].

2. Розорення (банкрутство) туристичного оператора. Страхове відшкодування виплачується у сумі понесених витрат страхувальником у разі руйнування, банкрутства чи припинення операцій туроператором. При цьому існує певні обмеження, наприклад, страхове відшкодування виплачується у разі, якщо оператор припинив усі операції за 10 або більше днів і кінцева заява про банкрутство негативно позначається на страхувальниках. Такі поліси реалізуються лише безпосередньо через страхові компанії.

На повернення сплачених сум можна розраховувати при оплаті кредитною картою (але повернення тільки сум, сплачених за туристські послуги, і банкрутство оператора, а не за іншого роду ризику) [15].

3. *Екстрена ситуація.* Поліс страхування скасування поїздки надає захист за великим переліком нещасних випадків та інших обставин, тобто поїздка може бути скасована або перервана з причини: пожежі або повені із руйнуванням будинку, на вимогу суду (стосовно страхувальника), при нещасному випадку в польоті або в морі; стихійного лиха, тероризму та інших причин. Але це не означає, що такий поліс дозволяє скасувати поїздку з будь-якої причини. Так не розглядаються особисті фінансові труднощі, ділові чи договірні зобов'язання, зміна планів [21].

Аналіз ринку туристського страхування розвинених країн дозволив виявити *такі проблеми:*

- більша насиченість, конкуренція; клієнти – турагентства змінюють страховиків залежно від ціни страхового поліса. Здешевлюється вартість туристського продукту, водночас зменшуються гарантії туристам, їхня захищеність та безпека. Така політика часто сприяє невиправданому зниженню вартості страхових полісів;

- необхідність забезпечити надання кваліфікованої медичної допомоги у складних ситуаціях;

- деякі зарубіжні страховики відзначають високу вартість послуг на американському напрямку, що вимагає проведення особливого контролю;

- питання транспортування та захворювань на СНІД у африканському напрямку.

У той же час, з метою застосування у вітчизняній практиці страхування туристів, ми вважаємо за необхідне приділити особливу увагу таким видам страхування, як страхування скасування та переривання поїздки, а також страхування від банкрутства туроператорів. Зарубіжні страхові компанії на перше місце в страховому покритті ставлять саме страхування скасування або переривання поїздки, а страхування медичних та інших непередбачених витрат,

транспортування, репатріації, втрати багажу та інших послуг включають в поліс страхування скасування поїздки. Це пояснюється тим, що надання медичної допомоги (у тому числі при поїздках за кордон) може передбачатися стандартними полісами медичного страхування, страхування багажу може бути передбачене полісом страхування домашнього майна і т.д.

У вітчизняній практиці страхування туристів важливим поки що залишається забезпечення, насамперед, саме медичної допомоги та транспортування.

Страхування від банкрутства туристських організацій, на нашу думку, є альтернативою страхуванню цивільної відповідальності туристських організацій. Але відмінність у суб'єктах та об'єктах страхування дозволяє в рівній мірі розвиватися обом цим видам страхування.

Розглянемо стан туристського страхування у нашій країні та асортимент запропонованих страхових товарів. Під час перебування туриста в поїзді за межами території постійного проживання *можливі наступні варіанти шкоди*:

1. Збитки, які зазнав турист у зв'язку з несумлінними діями приймаючої сторони. У цьому випадку турист вимагатиме відшкодування, і зазвичай турфірми, які дорожать своїм іміджем, завжди будуть прагнути погасити скандал і надати йому розумну компенсацію. Для захисту інтересів турорганізації можливе укладання договору страхування цивільної відповідальності;

2. Збитки, які зазнав турист незалежно від приймаючої сторони: крадіжка, нещасний випадок, вчинення дій, від яких його застерігала фірма, що приймає, і т.д.;

3. Збитки, які турист завдав приймаючій фірмі своїми необережними або навмисними діями. Страхування громадянської відповідальності туриста є найбільш ефективним захистом [19].

Відповідно до цих видів збитків, страхові компанії і розробляють різні види страхування.

Необхідність проведення страхування туристів як медичного підтверджується статистичними даними про кількість і характер нещасних

випадків, що відбуваються з нашими громадянами. Імовірність виникнення нещасного випадку при короткочасній поїздки на 3-7 днів досить мала – не більше одного-двох випадків на 100-150 туристів, проте при тривалих поїздках виникнення таких ситуацій ймовірніше.

Під час проведення туристського страхування, як вітчизняних, так і іноземних страховиків загальним є *визначення територій та країн*, із якими пов'язані більшість страхових випадків. Серед несприятливих за рівнем настання страхових випадків напрямків виділяються Туреччина, Кіпр, Єгипет, США та ряд інших.

У неформальних рейтингах за кількістю страхових випадків *лідидує Туреччина*. Для неї характерні різні харчові отруєння, інфекційні захворювання, застуди в будь-яких формах, травми: переломи, вивихи, розтягування, опіки, а також теплові удари. На цей напрямок припадає приблизно 8% всіх страхових звернень, коли інші близько 1% [16].

На другому місці серед несприятливих за кількістю страхових випадків напрямків, що відбуваються, знаходиться *Болгарія*. Страхові випадки при поїздках до цієї країни пов'язані переважно з дитячими захворюваннями: вітрянка, ангіна, ГРЗ, риніт, отит тощо [16].

Третє місце ділять Іспанія та Кіпр, де максимальна кількість випадків шлунково-кишкових та інфекційних захворювань, а також застуд. До цих районів можна віднести також *ОАЕ, Індію, Занзібар та Балі*. Причиною страхових випадків є, як правило, екзотика місцевої кухні, не завжди якісна вода та акліматизація. Однією з причин погіршення страхової обстановки є також недолік культури поведінки вітчизняних туристів за кордоном.

Найбільшого поширення серед туристського страхування набуло *страхування медичних та інших непередбачених витрат громадян, які виїжджають із місця постійного проживання*. Водночас такий договір страхування є основним і страховальник має право укласти додатково договори з інших видів.

Розглянемо основні умови договорів страхування медичних та інших

непередбачених витрат громадян, які виїжджають з місця постійного проживання та особливості проведення даного виду страхування.

Серед загальної кількості споживачів цих страхових послуг (страхувальників) можна виділити в порядку зменшення попиту *п'ять основних груп*:

- туристи, які здійснюють поїздки до будинків відпочинку, готелей санаторіїв;
 - туристи, які віддають перевагу екстремальним видам відпочинку;
 - діти, які відпочивають у літніх оздоровчих таборах;
 - ділові люди, які виїжджають у відрядження або на роботу по найму.
- Виїжджаючих за кордон на запрошення роботодавця страхує, як правило, сторона, що приймає;
- спортсмени, які виїжджають для участі у змаганнях.

Всі ці групи можна розділити і за територіальною ознакою, тобто в залежності від території поїздки: Україна або закордон, що, своєю чергою, визначає порядок виконання зобов'язань за договором страхування [24].

Страхування медичних та інших непередбачених витрат громадян, які виїжджають із місця постійного проживання, зазвичай є *обов'язковим*. Добровільне медичне страхування в цьому випадку стає обов'язковою нормою, що відповідає і Закону України «Про страхування» [13], і міжнародному праву. Страховий поліс є документом, включеним до обов'язкового переліку документів, що надаються для отримання візи, або в обов'язковому порядку, що включається до туристичного пакету.

При подорожах за кордон на додаток до цього пакету страхових послуг (мінімального пакету ризиків, що надається всіма страховими організаціями без винятку) надається юридична допомога, екстрена стоматологічна допомога, повернення дітей, що залишилися без нагляду, дострокове повернення застрахованого у разі потреби, покриваються додаткові.

Страхова сума за договором встановлюється залежно від країни перебування в межах від 5000 до 50000 дол. США, на вимогу сторони, що

приймає, може бути і більше, але не менше встановленого розміру. Для країн Західної Європи – це 30 000 дол. США, для США, Канади, Австралії, Японії, Нової Зеландії – 50 000 дол. [15].

Розмір страхового внеску встановлюється залежно від варіанта страхування (залежить від переліку послуг), розміру страхової суми, тривалості перебування поза місцем постійного проживання (кількість днів) та країни перебування. На розмір страхового внеску також впливають і додаткові ризики, такі як вік застрахованого (знижувальні коефіцієнти для дітей та підвищують для людей похилого віку), заняття спортом тощо. Порядок, форма та строки сплати страхових внесків встановлюються за згодою сторін.

Страховиками виступають як вітчизняні страхові компанії, які отримали відповідну ліцензію, так і закордонні. В даний час відповідно до умов ліцензування страховики можуть отримати ліцензію на страхування громадян, які виїжджають за кордон, як «страхування фінансових ризиків». «Медичні» договори можуть укладати будь-які страхові компанії, які отримали право працювати на українському страховому ринку.

Страховими випадками за договором страхування медичних та інших непередбачених витрат громадян, які виїжджають з місця постійного проживання, є *нещасні випадки або раптові захворювання, що спричинили* [3]:

- медичні витрати;
- витрати з медичного транспортування;
- репатріацію тіла у разі смерті застрахованого;
- візит третьої особи у надзвичайній ситуації;
- витрати на екстрену стоматологічну допомогу;
- дострокове повернення застрахованого в екстреній ситуації;
- евакуацію дітей, які супроводжують застрахованого;
- витрати на юридичну допомогу;
- адміністративні витрати;
- витрати, понесені застрахованим, у разі неможливості здійснити поїздку.

Найчастіше страхові поліси зі страхування туристів реалізуються

туристськими організаціями, коли вони виступають представниками страхових компаній. Цей канал продажів на сьогоднішній день є найзручнішим для залучення додаткових клієнтів, оскільки туристські агенти пропонують страхові послуги як супутні для їхньої основної діяльності.

Клієнти прагнуть задовольнити потреби у відпочинку, а паралельно й у забезпеченні безпеки цього відпочинку. Але в роботі турфірм спостерігаються *такі негативні моменти, як:*

- невміння пояснити туристу механізм дії страхового поліса;
- низька страхова культура менеджерів турфірм, що займаються оформленням документів зі страхування;
- неприпустиме завищення вартості страхового поліса;
- невчасна передача інформації в страхову компанію про страхування;
- банкрутство.

Таким чином, *найбільшого поширення на вітчизняному ринку туристського страхування* набуло – страхування медичних та інших непередбачених витрат громадян, які виїжджають з місця постійного проживання. Серед *витрат страхових компаній* по цьому виду страхування можна виділити:

- витрати на лікування, викликане гострим загостренням хронічного захворювання або нещасним випадком;
- витрати, що виникли внаслідок нещасного випадку, захворювання або смерті застрахованого;
- витрати по компенсації збитків туроператора внаслідок розірвання договору реалізації туристського продукту через смерть або госпіталізацію, захворювання або нещасного випадку, що відбулися з самим застрахованим і (або) його близькими родичами, а також з інших причин, що не залежать від волевиявлення застрахованого;
- збитки, зазнані внаслідок знищення, пошкодження або втрати належних застрахованому багажу, особистих речей;
- витрати, викликані втратою або пошкодженням транспортного засобу, на

якому застрахований виїхав за кордон, що виключають можливість його подальшої експлуатації;

- витрати з отримання юридичної допомоги, необхідність якої викликана переліченими вище подіями.

2.2. Аналіз проблем та оцінка ефективності ринку туристського страхування

Серед проблем ринку страхування туристів, з якими доводиться стикатися страховим компаніям, виділимо наступні:

- проблеми медичного страхування туристів;
- демпінг з боку інших страховиків;
- збиткові напрямки;
- характерна для страхового ринку відсутність страхової культури.

Далі розглянемо, у чому полягає сутність кожної проблеми та можливі варіанти їх вирішення.

Першопричиною виникнення *медичного страхування туристів* була поява так званого «самодіяльного туризму в міжнародних масштабах», що призвело до запровадження обов'язкової норми медичного страхування. Згодом спостерігалася зацікавленість і з боку турбізнесу, який відчув різницю в обслуговуванні застрахованих та незастрахованих туристів, оскільки співпраця туристських та страхових компаній надає необхідний захист здоров'я та життя подорожуючих.

Обов'язкове медичне страхування при поїздках за кордон вигідне самим туристам, туристським організаціям, страховим компаніям та Міністерству закордонних справ, оскільки воно найчастіше є першим, до кого туристи звертаються за необхідності отримання термінової медичної, правової чи фінансової допомоги. Страхові компанії у разі виступають гарантом оплати непередбачених витрат.

Важливим в організації процесу туристського страхування є *етап врегулювання збитків* – виконання зобов'язань перед клієнтами страховими

компаніями. Попередження та інструктування страхувальників при укладанні договорів страхування щодо порядку отримання необхідної допомоги в екстрених випадках дозволяє уникнути різних непорозумінь, і, зрештою, розбіжностей та спорів, що виникають у таких ситуаціях [14].

Іншою проблемою ринку страхування туристів, на нашу думку, є «демпінговий пресинг у сфері страхових операторів», коли тарифна політика визначається не ринковими параметрами, а під впливом туристських організацій, і низькою затребуваністю багатьох видів страхування. Це, своєю чергою, позначається загалом розвитку страхового ринку. Непопулярність страхування, яку можна подолати через обов'язкові види страхування, не є залучення потенційних страхувальників. Зниження тарифів майже завжди тягне за собою обмеження переліку послуг, що надаються, зменшення обсягу відповідальності страховика, і погоня за низькою страховою премією призводить до негативних результатів.

Передумовою цієї проблеми є велика насиченість, конкуренція, клієнти – турагентства змінюють страховиків залежно від ціни, що є основним критерієм. Але при здешевленні туристського продукту зменшуються і гарантії туристам, їхня захищеність та безпека. Це сприяє і часто невиправданому зменшенню вартості страхового полісу. *Демпінг стає нормою*, а турфірма формально вже не несе жодної відповідальності перед клієнтом за вибір страхової компанії, з якою вона співпрацює. Хоча спочатку передбачалося, що серйозна страхова компанія навряд чи співпрацюватиме з ненадійним, безвідповідальним турагентством, як і навпаки. Це повинні бути гідні партнери, які розуміють і поважають бізнес один одного, а отже, шанують своїх клієнтів.

Ціна страхового поліса є однією із статей вартості туру. Ці витрати, поряд з вартістю проїзду, трансферу та оформленням інших необхідних документів, відносяться до категорії постійних (хоча їх розмір змінюється в залежності від особливостей туру, і термін постійні застосовується у сенсі їх постійної присутності), і, відповідно, безпосередньо впливають на ціну всього туру [8, с. 58].

Основними питаннями, якими цікавляться туристські фірми, є *вартість страхового поліса та розмір комісійної винагороди*. Переваги того чи іншого страхового продукту, призначеного для подорожуючих, цікавлять туроператорів у другу чергу. При цьому саме переваги продукту формують його страхову вартість. Тарифна політика має визначатися клієнтським попитом. Нормально прорахований тариф у Європі становить близько 2 дол. на добу, у США – 4 дол. Тариф повинен відображати реальне співвідношення ціни полісу та набору страхових послуг. Українські страховики цілеспрямовано працюють на демпінгових цінах, а всі «підводні камені» виявляються при настанні страхового випадку (низькі страхові премії пов'язані з недостатнім для повного захисту виконанням зобов'язань страховими компаніями). При цьому в нашій країні середня вартість страхового поліса мандрівника є найнижчою у світі і коливається у межах від 0,5 до 1,0 дол.

Але з часом настає момент, коли ціна на страхові послуги виявляється настільки низькою, що з'являється обґрунтована необхідність або підвищувати цю ціну, або змінювати якість і набір послуг, що надаються і т.д.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОГРАМ СТРАХУВАННЯ В ТУРИЗМІ

Події останніх років, зокрема пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні, суттєво вплинули на всі сектори економіки, включаючи страховий ринок. Ці кризові явища стали каталізаторами цифрових змін, які трансформували взаємодію між страховими компаніями та їх клієнтами, а також сприяли впровадженню нових технологій у страхову діяльність.

Карантинні обмеження та воєнні дії призвели до того, що традиційні офіси страхових компаній стали тимчасово або постійно недоступними для клієнтів. У відповідь на це страховики були змушені швидко адаптуватися до нових умов, зокрема шляхом переходу до цифрових каналів обслуговування. Порівняно з попередніми економічними кризами, нинішній стан ринку демонструє *значно вищий рівень готовності до викликів* завдяки наявності розвиненої онлайн-інфраструктури та цифрових сервісів.

Сьогодні в центрі уваги страховиків не лише цінова політика, а й якість сервісу, клієнтський досвід і *доступність послуг в онлайн-середовищі*. Компанії все частіше відмовляються від традиційної моделі з офісами та агентами, замінюючи її онлайн-продажами та обслуговуванням через веб-сайти, мобільні додатки, чат-боти та контактні центри. Це стимулює розвиток *InsurTech* – технологічних інновацій у страховій сфері.

Серед перспективних цифрових рішень у страхуванні пропонуємо такі:

- 1. Персоналізована тарифікація.* Вартість страхування дедалі більше залежить від індивідуальних характеристик клієнта. У сегменті КАСКО, наприклад, компанії враховують пробіг, стиль водіння, історію ДТП та час доби, коли клієнт зазвичай керує авто. Ці дані збираються за допомогою телематичних пристроїв або GPS-модулів у смартфонах. Такі системи не лише дозволяють формувати справедливую вартість полісу, а й мотивують клієнтів до безпечнішої поведінки на дорозі, пропонуючи бонуси або знижки за обережність. У

перспективі цей підхід може бути масштабований на інші види страхування – медичне, майнове тощо.

2. *On-demand страхування.* Цей формат дозволяє користувачеві самостійно активувати або деактивувати певні страхові опції в режимі реального часу. Наприклад, велосипедист може активувати поліс лише на час велоподорожі, а фотограф – застрахувати обладнання лише на період зйомки. Це зручно, економічно вигідно та дає змогу уникати переплати за періоди, коли страхування не є актуальним. Платформи on-demand працюють здебільшого через мобільні додатки, забезпечуючи гнучкість та швидкість оформлення. У майбутньому такі продукти можуть охопити навіть комерційне страхування.

3. *Чат-боти та автоматизація обслуговування.* Сучасні чат-боти не лише імітують живу розмову, а й використовують штучний інтелект для аналізу запитів клієнтів, надання персоналізованих відповідей і ведення статистики взаємодії. Вони здатні проводити клієнта через увесь цикл обслуговування: оформлення поліса, оплата, подання заяви на відшкодування, відстеження статусу. Інтеграція з CRM-системами дозволяє ботам автоматично підтягувати особисті дані клієнтів, прискорюючи обробку запитів. Завдяки цьому зменшуються навантаження на контакт-центри і знижуються операційні витрати компаній.

4. *Мікрострахування.* Це вид страхування, який орієнтований на короткостроковий захист дрібних активів або подій. Наприклад, турист може застрахувати квиток на концерт або рейс літака лише на кілька годин. Або власник смартфона – на час подорожі за кордон. Мікрострахування актуальне в умовах високої мобільності населення та нестабільних доходів. Воно базується на цифрових платформах, що дозволяє оформляти поліс буквально за кілька хвилин. У майбутньому мікрострахування може стати ключовим інструментом фінансової інклюзії для вразливих верств населення.

5. *Smart-страхування на основі IoT.* Інтернет речей (IoT) відкриває нові можливості в управлінні ризиками. Завдяки датчикам руху, температури, диму або протікання, страховики можуть отримувати оперативну інформацію про

загрози й автоматично коригувати поліс. Наприклад, у «розумному домі» при фіксації витоку води система повідомляє як власника, так і страхову компанію, дозволяючи уникнути серйозних збитків. Також технології IoT актуальні в автострахованні (технічний стан авто, стиль водіння) і страхуванні сільгоспвиробників (супутниковий моніторинг врожайності).

6. *Використання штучного інтелекту та машинного навчання.* AI-технології забезпечують глибоку трансформацію страхового процесу. Машинне навчання дозволяє аналізувати великі масиви даних – історію заяв, поведінку клієнтів, ринкові тенденції – і на цій основі створювати точні ризикові моделі. ШІ використовується для виявлення шахрайства, пришвидшення виплат, оцінки збитків на основі фото або відео. Персоналізація страхових продуктів, прогнозування попиту, оптимізація тарифів – усе це стає можливим завдяки AI.

7. *Віртуальні асистенти.* Голосові помічники, інтегровані у страхові мобільні додатки, надають користувачам можливість отримувати консультації, оформлювати поліси або дізнаватися статус заявки за допомогою голосових команд. Це підвищує доступність страхових послуг для людей з порушеннями зору, літніх клієнтів та користувачів, які цінують зручність. З часом віртуальні асистенти можуть стати персональними радниками з фінансової безпеки, інтегрованими в екосистему користувача.

Ілюстративний графік, який демонструє поточне використання та перспективи цифрових рішень у страхуванні (2025 рік) наведено у Додатку 4.

Незважаючи на позитивну динаміку цифровізації, в Україні зберігається низка глибоких проблем, які суттєво гальмують розвиток галузі, серед яких вважаємо за необхідне виокремити:

1. *Нестабільна політична ситуація та низький рівень безпеки.* Постійні зміни в урядових структурах, відсутність стабільної політичної лінії, війна та загроза терактів створюють серйозні перешкоди для довгострокового планування та інвестування в страховий бізнес. Іноземні інвестори часто уникають вкладень у країни з високим рівнем політичної та військової турбулентності. Крім того, страхові компанії змушені закладати вартість ризику

війни у свої продукти, що підвищує ціну послуг для кінцевого споживача та знижує їхню привабливість.

2. Обмежений рівень фінансової грамотності серед населення. Багато громадян не розуміють принципів роботи страхування, не можуть чітко відрізнити обов'язкові та добровільні види страхування, а також не усвідомлюють переваг довгострокових накопичувальних програм. Це призводить до того, що велика частина населення не звертається до страхових компаній і вважає страхування необов'язковою витратою. Розв'язання цієї проблеми можливе через національні просвітницькі кампанії, інтеграцію фінансової грамотності у шкільну та вищу освіту.

3. Низька довіра до страхових компаній. Історично склалося, що страхові компанії в Україні часто порушували свої зобов'язання або мали неефективні механізми врегулювання страхових випадків. Випадки шахрайства, довгі строки виплат і недостатньо прозорі умови договорів формують у населення вкрай негативний образ галузі. Для змін потрібно забезпечити прозорість діяльності компаній, жорсткий нагляд і ефективну комунікацію зі споживачами, включно з відкритими відгуками та оцінками клієнтів.

4. Слабка інтеграція у світовий страховий простір. Український ринок функціонує переважно ізольовано, із незначною кількістю іноземних гравців та відсутністю масштабної співпраці з міжнародними страховими фондами та перестраховальниками. Це обмежує доступ до сучасних стандартів, досвіду, новітніх технологій та капіталу. Підвищення рівня інтеграції вимагає гармонізації законодавства, розвитку міжнародного партнерства та створення умов для роботи іноземних компаній в Україні.

5. Труднощі з інвестуванням, нестабільність банківської системи, високі кредитні ставки. Страхові компанії, як і всі фінансові інститути, залежать від стану банківської системи. Кризи ліквідності, банкрутство банків, високі відсоткові ставки за кредитами – все це обмежує можливості компаній щодо розвитку, інвестування у нові технології та розширення спектру послуг. У свою чергу, відсутність надійних механізмів інвестування страхових резервів стримує

накопичення довгострокового капіталу, який міг би працювати на розвиток економіки.

Ілюстративний графік, який демонструє умовну вагу перелічених проблем розвитку страхового ринку України наведено у Додатку 5.

Для забезпечення сталого розвитку українського страхового ринку необхідно *реалізувати низку стратегічних ініціатив*:

1. *Запровадження ефективного державного нагляду.* Необхідне створення прозорості, дієвої системи контролю та регулювання діяльності страховиків. Це включає як запобігання шахрайству, так і захист прав споживачів.
2. *Удосконалення законодавства.* Необхідно адаптувати українську нормативно-правову базу до вимог ЄС, зокрема в частині цифрових послуг, персональних даних, та захисту прав страхувальників. Актуалізація законодавства сприятиме залученню іноземних інвесторів.
3. *Розвиток довгострокового страхування життя.* Такі поліси можуть стати джерелом інвестицій у національну економіку. Вони поєднують накопичувальну функцію із захистом життя клієнта, що робить їх привабливими як для населення, так і для держави.
4. *Підвищення рівня довіри.* Через просвітницькі кампанії, прозору діяльність компаній та ефективну комунікацію зі споживачами можна поступово змінити ставлення до страхування та зміцнити довіру громадян до ринку.
5. *Інтеграція в міжнародні системи страхування.* Це передбачає участь у міжнародних програмах, взаємодію з європейськими страховими інституціями та запровадження єдиних стандартів якості страхових продуктів.

Отже, цифрова трансформація є ключовим чинником модернізації українського страхового ринку. Впровадження інноваційних технологій, зокрема InsurTech-рішень, дозволяє не лише забезпечити зручність для споживача, а й підвищити конкурентоспроможність страхових компаній. У поєднанні зі стратегічними реформами ринку це може стати основою для його сталого розвитку в умовах нової економічної реальності.

ВИСНОВКИ

1. Страхування є ключовим інструментом зниження ризиків у ринковій економіці, що особливо актуально для сфери туризму, яка характеризується широким спектром ризиків – від майнових і підприємницьких до медичних та організаційних. Страхування туристів і туристських організацій забезпечує фінансовий захист у разі настання непередбачених обставин, сприяє стабільності ринку туристичних послуг і підвищенню довіри з боку споживачів. Сучасна практика туристського страхування охоплює як внутрішні, так і міжнародні поїздки, включає широкий перелік ризиків і поступово розвивається у напрямі комплексного страхового покриття. Успішний розвиток туристського страхування має значний позитивний ефект не лише для туристичних компаній і страхових установ, а й для держави загалом: зменшується навантаження на бюджет, стимулюється фінансовий ринок, підвищується рівень страхової культури. Таким чином, страхування в туризмі є важливою складовою соціально-економічної системи та фактором стійкого розвитку даної галузі.

Туристське страхування займає важливе місце на перетині двох галузей сфери послуг – страхування та туризму, поєднуючи фінансові та споживчі інтереси. Його специфіка полягає у забезпеченні фінансового захисту туристів та туристичних організацій від загальних і специфічних ризиків, що виникають під час подорожей. Туристське страхування стимулює розвиток страхового ринку, збільшуючи попит на страхові послуги, розширюючи їхній асортимент і сприяючи формуванню інфраструктури галузі. Водночас воно сприяє підвищенню якості туристичного продукту, посилює відповідальність туристичних фірм та забезпечує дотримання міжнародних стандартів безпеки. Таким чином, туристське страхування не лише підтримує стабільність туристичної індустрії, а й активно сприяє розвитку національного страхового ринку.

2. На основі аналізу міжнародного та вітчизняного досвіду страхування туристичних послуг можна зробити кілька ключових висновків. По-перше, у

розвинених країнах туристичне страхування є поширеним і регламентованим видом діяльності, який охоплює широкий спектр ризиків – від скасування поїздки до медичної евакуації та втрати багажу. По-друге, страхові послуги часто інтегровані з іншими видами полісів, такими як медичне чи домашнє страхування, що підвищує зручність для споживачів. По-третє, у зарубіжній практиці особлива увага приділяється страхуванню скасування чи переривання поїздки, тоді як в Україні пріоритетом є медична допомога під час перебування за кордоном. По-четверте, актуальним є страхування від банкрутства туроператорів, яке може розвиватись паралельно зі страхуванням цивільної відповідальності. Щодо вітчизняного ринку туристичного страхування, то він стикається з проблемами низької культури страхування, обмеженої пропозиції та потреби у підвищенні стандартів якості послуг.

Ринок туристського страхування в Україні стикається з низкою системних проблем, серед яких ключовими є відсутність страхової культури, демпінг та зниження якості послуг. Обов'язкове медичне страхування для туристів є важливим інструментом забезпечення безпеки подорожей, однак часто не виконує своєї функції належним чином через недосконале врегулювання та недостатню інформованість клієнтів. Демпінг з боку страхових компаній, який підживлюється бажанням турфірм зменшити вартість туристичного продукту, призводить до втрати якості страхових послуг та зниження рівня захищеності туристів. Низькі тарифи та конкуренція на ринку формують ілюзію вигоди, проте в разі настання страхового випадку це обертається невиконанням зобов'язань. Для підвищення ефективності функціонування ринку необхідно переглянути тарифну політику, забезпечити прозорість взаємин між страховиками й туроператорами та підвищувати обізнаність споживачів щодо значення якісного страхового захисту.

3. Останні кризові події, зокрема пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні, значно пришвидшили цифрову трансформацію страхового ринку. У відповідь на нові виклики страхові компанії активізували впровадження сучасних технологій, спрямованих на забезпечення безперервного

обслуговування клієнтів в умовах обмеженого фізичного доступу. Основна увага наразі зосереджена на якості сервісу, гнучкості страхових продуктів та зручності цифрової взаємодії зі споживачами. Серед найперспективніших напрямів розвитку виділяються on-demand страхування, мікстрахування, персоналізована тарифікація на основі телематики, smart-страхування на базі IoT, а також використання чат-ботів і штучного інтелекту. Ці інструменти не лише підвищують ефективність бізнес-процесів, а й формують нові стандарти споживчого досвіду, адаптовані до потреб сучасного користувача. Разом з тим, цифровізація не здатна самотійно вирішити глибинні проблеми страхового ринку України. Серед них – нестабільна політична ситуація, низький рівень фінансової грамотності населення, слабка довіра до страхових компаній та обмежена інтеграція в міжнародні ринки. Ці фактори суттєво гальмують інвестиційну привабливість галузі й стримують її розвиток.

Для досягнення сталого зростання ринку необхідна реалізація системних реформ, зокрема удосконалення законодавчої бази, посилення державного нагляду, розвиток довгострокового страхування життя, просвітницькі кампанії та залучення міжнародного досвіду. Успішна комбінація технологічних рішень і стратегічних змін дозволить перетворити страхування на дієвий інструмент економічної стабільності, соціального захисту та модернізації фінансової системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алескерова Ю. В., Крижак Л. М. Страхування життя у туризмі. *Глобалізаційні виклики розвитку національних економік* : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф., 19 жовт. 2021 р. Київ, 2021. С. 492-496.
2. Андрусів У. Б. Правове регулювання страхування в туризмі. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European union: Collective monograph*. Riga: Baltija Publishing, 2020. Т. 1. С. 210-235.
3. Бакало Н., Кречотень І., Маховка В. Страхування в туризмі. *Економічні горизонти*. 2023. № 1 (23), С. 59-69.
4. Бик Н. А. Проблеми та перспективи страхування в туризмі. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента, 18-22.11.2024 р. Суми, 2024. С.137.
5. Бик Н. А., Онопрієнко В. П. Сучасний стан та особливості цифровізації страхових послуг в туризмі. *Інноваційні технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі*. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, 22.05.2025 р. Київ : Вид-во НУХТ, 2025.
6. Бик Н. А., Онопрієнко В. П. Особливості страхування туристів в умовах війни. *Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку*. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Луцьк, 15 травня 2025 р.) / відпов. ред. Л. В. Ільїн. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2025. С. 6-9.
7. Вільнікова А. Що таке туристичне страхування? Юридична клініка НЮУ ім. Ярослава Мудрого. URL: <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2020/05/02/shho-take-turistichne-strahuvannya/> (дата звернення: 8.02.2025).
8. Гаталяк О. М., Стецький В. В. Страхування у туризмі: навч. посібн. Львів : ЛНУ ім. Ів. Франка, 2020. 114 с.
9. Грабчук О. М. Особливості розвитку страхування туризму в Україні. *Інвестиції: 24 практика та досвід*. 2022. №7. С. 1-5.
10. Дутчак О. Міжнародний туристичний бізнес: навчально-методичний

посібник. Івано-Франківськ : Пагорб. 2024. 50 с.

11. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник / П. Г. Перерва [та ін.]. Харків : Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний інститут», 2020. 893 с.

12. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.

13. Закон України «Про страхування». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр> (дата звернення: 20.10.2024).

14. Ільницька-Гикавчук Г. Проблеми та перспективи страхування туристичної діяльності. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2023. №324 (6). С. 192-194.

15. Кучай О. В. Особливості страхування в сучасному міжнародному туристичному бізнесі. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-44> (дата звернення: 18.02.2025).

16. Марценюк-Розарьонова О. В., Нечипорук В. М. Стан, проблеми та перспективи розвитку страхування туристів в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. С. 35-40.

17. Олійник О. В., Нагаєва Г. О. Страхування: навч. посіб. Харків : Стильна типографія, 2020. 256 с.

18. Олійник О. С. Економіка туристичного підприємства: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О. В. 2022. 186 с.

19. Покропивна А. Страхування в туризмі: як убезпечити себе під час подорожі? OtiumPortal: Усе про туризм, подорожі та відпочинок. URL: <https://otiumportal.com/strakhuvannia-v-turyzmi-ia-ubezpechyty-sebe-pid-chas-podorozhi> (дата звернення: 19.12.2024).

20. Приходько З. В., Хомутов В. А., Григор'єв О. В. Підприємництво в туризмі : навч.-метод. посіб. Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2022. 149 с.

21. Путінцев А. В., Клименко О. М. Страхування у туризмі: особливості та зарубіжний досвід. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 62. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3976/3902> (дата звернення: 11.11.2024).

22. Снігур К. В., Романуха О. М., Ніколайчук О. А., Богатирьова Г. А. Організація туристичної діяльності: методика та практика : навч. посіб. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 159 с.

23. Чорненька Н. В. Безпека туризму: навч. посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2019. 188 с.

24. Ярош В. В. Перспективи розвитку страхування туристів в Україні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/319.pdf> (дата звернення: 28.03.2025).

25. Яценко В., Скіданов О. Організація та бізнес-планування діяльності туристичних підприємств. *Modern Economics*. 2024. №45. С. 109-114.

26. International Association of Insurance Supervisors. Official website. URL: <https://www.iaisweb.org> (дата звернення: 21.01.2025).

27. International Committee of the Red Cross. Ukraine Crisis Insurance Response. Situation Report. ICRC, 2023. URL: <https://www.icrc.org> (дата звернення: 21.01.2025).

28. Luna-Cortés G., Brady M. Measuring Travel Insurance Literacy: Effect on Trust in Providers and Intention to Purchase. *Journal of Travel Research*. 2025. Volume 64. Issue 3. P. 683-695. URL: <https://doi.org/10.1177/00472875231220944> (дата звернення: 29.03.2025).

29. The Importance of Insurance for the Tourism Industry. The website Red Asia Insurance. URL: <https://www.redasiainsurance.com/insurance-for-the-tourism-industry/> (дата звернення: 20.02.2025).

30. YU Tsu-Wei, Chen Tso-Jen. Online travel insurance purchase intention: A transaction cost perspective. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 2019. №35.9. P. 1175-1186.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Апробація результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ
ТА АСПІРАНТІВ, ПРИСВЯЧЕНОЇ
МІЖНАРОДНОМУ ДНЮ СТУДЕНТА

(18-22 листопада 2024 р., м. Суми)

Рекомендовано до друку науково-координаційною радою Сумського національного аграрного університету (протокол № 4 від 22.11.2024 р.)

Редакційна рада:

Коваленко І.М., д.б.н., професор
Данько Ю.І., д.е.н., професор
Яроцук Р.А., к.с.-г.н., доцент

Редакційна колегія:

Бричко А.М., к.е.н., доцент
Думанчук М.Ю., к.т.н., доцент
Кисельов О.Б., к.с.-г.н., доцент
Масик І.М., к.с.-г.н., доцент
Михайліченко М.А., к.і.н., доцент
Срібняк Н.М., к.т.н., доцент
Степанова Т.М., к.т.н., доцент
Шкромада О.І., д.вет.н., професор

Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента – (18-22 листопада 2024 р.). – Суми, 2024. – 557 с.

У збірку увійшли тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента.
Для викладачів, студентів, аспірантів.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТРАХУВАННЯ В ТУРИЗМІ

Бик Н. А., студ. 3 курсу ФАтП
 Науковий керівник: проф. В. П. Онопрієнко
 Сумський НАУ

Розвиток страхування в туризмі має певні проблеми. Проблемою страхування в туризмі є те, що не кожний страховий поліс дає необхідний обсяг медичної допомоги.

На сьогоднішній день користується попитом туристичне страхування, адже за останній рік спостерігається тенденція збільшення кількості громадян, які виїжджають за кордон. Причина такого росту у сфері туризму в першу чергу пов'язана із зміною способу життя вітчизняних громадян, значним збільшенням кількості закордонних поїздок і прийняттям безвізового режиму.

На тлі загального зростання ринків фінансових послуг аналіз сучасних тенденцій та виявлення причин специфічної динаміки страхування у сфері туризму набуває особливої актуальності. Метою дослідження є аналіз сучасного стану туристичного страхування в Україні, обґрунтування доцільності використання нових видів страхування туристів з точки зору оцінки вартості страхового полісу.

Конкуренція між страховими фірмами веде до зниження вартості страхового поліса, що в свою чергу скорочує обсяг страхового захисту. Крім медичного страхування здоров'я, яке є обов'язковим, є інші види страхування, які не є обов'язковими, тому більшість страхових компаній їх не пропонують.

Страхові компанії рідко пропонують послуги по внутрішньому страхуванню через низький попит на них та низьку вартість, страхуванню активного туризму [1].

Особливої уваги заслуговують екстремальні види туризму, які повинні підлягати обов'язковому страхуванню.

Стримують розвиток страхування туристичної діяльності такі фактори [2]:

- воєнні дії через вторгнення росії в Україну;
- політична нестабільність;
- зниження кількості туристів;
- низька платоспроможність населення;
- недосконала законодавча база у сфері страхування туристичної діяльності;
- погана обізнаність населення у сфері страхування туристичної діяльності;
- недовіра населення до страхових компаній через несвоєчасне та неповне виконання зобов'язань останніми;
- вузький асортимент страхових послуг;
- неповне та несвоєчасне виконання зобов'язань перед страхувальниками;
- обмежений обсяг страхового захисту через зниження страховиками ціни страховки;
- зниження якості страхових продуктів через зниження ціни страхових продуктів;
- недостатній професійний рівень спеціалістів страхових компаній;
- загальний низький розвиток страхового ринку країни.

Існують проблеми страхування в туризмі, які походять з туристичних підприємств, а саме: невміння працівників туристичних фірм пояснити туристу механізм дії страхового полісу; несвоєчасне подання до страхової компанії інформації про застрахованих; борги перед страховиками.

Страхування туризму буде активно розвиватися за умови завершення воєнних дій в Україні, коли збільшиться число туристів. Страхові та туристичні компанії у своєму штаті повинні мати кваліфікованих працівників, які добре обізнані з усіма питаннями страхування в туризмі, можуть підібрати для туриста найбільш оптимальну програму [3].

Зважаючи на поширення страхування в галузі туризму, можна прогнозувати підвищення ролі інших страхових продуктів, які стосуються захисту від майнових та фінансових ризиків, які виникають в українського туриста при виїзді за кордон.

Страхування туризму відіграє значну роль для покупців та продавців туристичних послуг, оскільки воно забезпечує нормальне функціонування суб'єктів туристичного ринку, сприяє вирівнюванню фінансових витрат та регулюванню грошового обороту в країні.

Отже, для підвищення рівня безпеки туриста, поширення привабливості особистого страхування та удосконалення туристичного продукту всім учасникам організації туристичної подорожі доцільно було б розширювати діапазон страхових послуг. Активна, прозора і доступна позиція всіх зацікавлених сторін є необхідною умовою успішного розвитку туристичного бізнесу в країні.

Список використаних джерел:

1. Грабчук О. М. Особливості розвитку страхування туризму в Україні. *Інвестиції: 24 практика та досвід*. 2022. №7. С. 1–5.
2. Ільницька-Гикавчук, Г. Проблеми та перспективи страхування туристичної діяльності. *Herald of Khmelnytskyi National University, Economic Sciences*. 2023. №324 (6). С. 192-194.
3. Марценюк-Розарьонова О. В., Нечипорук В. М. Стан, проблеми та перспективи розвитку страхування туристів в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. С. 35-40.

Олійник О. П. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИРОЩУВАННЯ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ <i>QUERCUS ROBUR L.</i>	106
Остапенко К. С. ВИРОЩУВАННЯ <i>LAGURUS OVATUS L.</i> У ЗАКРИТОМУ ҐРУНТІ З ПОДАЛЬШОЮ ВИСАДКОЮ У ВІДКРИТІЙ: ВПЛИВ ПРИРОДНО-КЛІМАТИЧНИХ УМОВ	107
Селезень С. ЗАСТОСУВАННЯ ЗЕЛЕНОГО ЖИВЦЮВАННЯ, ЯК ЗАХІД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	108
Скуба Я. С., Жук А. Р. ОСОБЛИВОСТІ ДОГЛЯДУ ЗА СПОРТИВНИМИ ҐАЗОНАМИ В УМОВАХ УРБАНІЗОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА	109
Сліпушко О. О. ПОШИРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ <i>PICEA PUNGENS GLAUCA</i> НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	110
Степчин В. С. ЛІСОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФІЛІЇ "ТРОСТЯНЕЦЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО" ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»	111
Терещенко Р. С., Ігнатенко М. В. ВИРОЩУВАННЯ ПРОСА ПРУТОВИДНОГО ТА МІСКАНТУСУ ГІГАНТСЬКОГО В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	112
Ткаченко В. О. ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОХОРОНИ ЛІСІВ ВІД ПОЖЕЖ У ФІЛІЇ «СУМСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»	113
Шапаренко В. С. РОЗВИТОК ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ТА МОНИТОРИНГУ ЗА ШКІДНИКАМИ ТА ХВОРОБАМИ У ФІЛІЇ «СУМСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»	114
Шапвал А. С., Вільбой А. Є. МИСЛИВСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ, ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ЧИСЕЛЬНІСТЬ ХИЖИХ ССАВЦІВ (<i>CARNIVORA</i>)	115
Шкіль О. О., Мельник С. М. РОЛЬ СІРКИ В ЖИВЛЕННІ КУКУРУДЗИ	116
Алексеев А. О. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГУСТОТИ ПОСІВУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ В ПІВНІЧНО-СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	117
Бесараб М. І. ВПЛИВ ВИБОРУ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА ПОКАЗНИКИ АГРОЦЕНОЗУ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ	118
Близнюк В. І. РОЛЬ МІКРООРГАНІЗМІВ У ФОРМУВАННІ ВРОЖАЙНОСТІ КУКУРУДЗИ ВИРОЩУВАНОЇ ЗА СИСТЕМОЮ NO-TILL	119
Бондарець Р. С. АГРОТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ	120
Булка О. А. ВПЛИВ ГІБРИДУ У ФОРМУВАННІ ПРОДУКТИВНОСТІ КУКУРУДЗИ	121
Василенко С. В. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ВХОДЖЕННЯ ОЗИМОГО РІПАКУ В ПЕРІОД ПЕРЕЗИМІВЛІ, ВОСЕНИ	122
Випряжкін Д. А. ВПЛИВ ДОБРІВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	123
Волохова О. І. ЕФЕКТИВНІСТЬ СУМІСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ РЕГУЛЯТОРА РОСТУ І МІКРОДОБРІВ НА ПОСІВІ ГРЕЧКИ	124
Звягін В. С. ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ МЯКОЇ ОЗИМОЇ	125
Калітаєв С. П. ВПЛИВ МІКРОБНИХ ДОБРІВ НА ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ СОЇ В АГРОКЛІМАТИЧНИХ УМОВАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	126
Криворотенко М. С. ПЕРСПЕКТИВИ БІОЛОГІЗАЦІЇ У ВИРОЩУВАННІ ПШЕНИЦІ МЯКОЇ ОЗИМОЇ	127
Кумбамба Анаклето Грасіано Каломбе ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗРОШУВАННЯ В АНГОЛІ	128
Наталіч Я. С. RAPD-АНАЛІЗ У СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	129
Наумов О. В. РЕАКЦІЯ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ НА ЗМІНУ ГУСТОТИ ПОСІВУ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	130
Неймет В. В. ВПЛИВ ТЕРМІНІВ ПОСАДКИ РАННІХ СОРТІВ КАРТОПЛІ НА УРОЖАЙНІСТЬ В УМОВАХ ЗАКАРПАТСЬКОЇ НИЗОВИНИ	131
Ничик В. О. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЕЛЕМЕНТАМИ ТОЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ТА УРОЖАЙНІСТЮ КУКУРУДЗЯНИХ ГІБРИДІВ В УМОВАХ ТОВ «МХП УРОЖАЙНА КРАЇНА»	132
Прокопенко Р. А., Радько А. М. ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ НА СУМЩИНІ	133
Рибка О. В. ЗАЛЕЖНІСТЬ ВРОЖАЙНОСТІ СОЇ ВІД ГУСТОТИ ПОСІВІВ І ШИРИНИ МІЖРЯДЬ У ПІВНІЧНО-СХІДНІЙ ЧАСТИНІ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	134
Сивак Я. П. ВИРОЩУВАННЯ ТЮТЮНУ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	135
Цеділкін А. В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ ТА МІКОРОДОБРІВ ПА НА ПОСІВАХ РІЗНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	136
Бик Н. А. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТРАХУВАННЯ В ТУРИЗМІ	137
Букачов В. М. ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОХТИРСЬКОГО РАЙОНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	138
Віленський В. О. РОЗВИТОК ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ПРИКОРДОННІ	139
Ващенко В. Р. ОБ'ЄКТИ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	140

Апробація результатів дослідження

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації

МАТЕРІАЛИ

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

**ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ І СФЕРА ГОСТИННОСТІ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ
Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

15 травня 2025 року

Луцьк – 2025

УДК 338.48 (477) (082)

I-57

*Рекомендовано до друку вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 7 від 27 травня 2025 р.)*

Рецензенти: Матвійчук Л.Ю., доктор економічних наук, професор
Петлін В.М., доктор географічних наук, професор

**Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі:
сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку :**
I-57 матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної
конференції (м. Луцьк, 15 травня 2025 р.) / відпов. ред.
Л.В. Ільїн. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2025. 132 с.

Збірник містить матеріали наукових досліджень, виголошених на VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку», що була проведена на базі кафедри готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки. Коло питань, висвітлених у публікаціях, стосується багатьох актуальних проблем індустрії туризму й готельно-ресторанного господарства. Розглядаються питання діяльності підприємств гостинності в умовах воєнного часу, нормативно-правове регулювання туризму, кадрове та інформаційне забезпечення сфери обслуговування, регіональні особливості та перспективи розвитку туризму, а також інноваційні впровадження на ринку готельно-ресторанного господарства.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність, достовірність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

УДК 338.48 (477) (082)

© Колектив авторів, 2025

© ВНУ імені Лесі Українки, 2025

ЗМІСТ

**Секція 1. Туризм та сфера гостинності під час війни:
глобальні виклики для України та світу**

Бик Н.А., Онопрієнко В.П. Особливості страхування туристів в умовах війни.....	6
Михайлик У.Д. Потенціал туризму в Україні під час війни..	9
Немчур К.О. Туризм як Soft Power України: що показати світу, крім борщу та карпат?.....	12
Подпіснєв Д.С. Військовий туризм як інструмент збереження пам'яті та формування національної ідентичності: виклики та можливості для України.....	15
Сердюк Є.І., Коваленко О.В. Основні напрямки державної підтримки туристичної галузі в умовах збройних конфліктів.	20

Секція 2. Теорія та практика туризму й рекреації

Бейдик О.О., Гладкий О.В. Принцип «хоку» в географії національного та міжнародного туризму.....	24
Безсмертнюк Т.П. Теоретико-методичні особливості викладання освітнього компонента «туристична картографія».....	32
Деняк Д.П. Туристичний потенціал маловідомих локацій України.....	36
Ільїн Л.В. Теоретичні й прикладні засади оцінювання привабливості туристичних об'єктів регіону.....	40
Ільїн Л.В., Трухан А.І. Перспективи рекреаційного використання озер басейну річки Прип'ять (у межах Ковельського району).....	43
Ільїна О.В. Сапропелі Ковельського адміністративного району та можливості їх використання як лікувальних грязей.....	46
Ільїна О.В. Теоретичні й прикладні аспекти розвитку літературного туризму в Україні.....	48
Калько А.Д., Коротун С.І., Ріхтер А.О. Аналіз сучасних визначень екологічного туризму.....	54

Секція 1. ТУРИЗМ ТА СФЕРА ГОСТИННОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

УДК 368.8:338.48:355.02

БИК Н.А., ОНОПРІЄНКО В.П.

no.way.anyway.n@gmail.com, onoprienko.v.p@ukr.net

Сумський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ТУРИСТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасному світі, де збройні конфлікти стають дедалі частішим явищем, туризм зазнає серйозних викликів. Попри бойові дії, певна частина людей продовжує подорожувати – з гуманітарною, професійною або особистою метою. У таких умовах зростає роль туристичного страхування як механізму захисту життя, здоров'я і майна мандрівників. Метою цієї доповіді є аналіз специфіки туристичного страхування в умовах війни, з акцентом на типи полісів, організаційні складнощі та правові аспекти.

У звичайних умовах туристичне страхування передбачає стандартний набір послуг: медичне страхування, покриття витрат у разі втрати багажу, скасування поїздки, страхування цивільної відповідальності тощо. Проте в умовах війни такі поліси часто не діють або потребують суттєвого розширення.

До страхування туристів у зонах військових конфліктів відносять наступні типи:

– медичне страхування – основа будь-якого туристичного полісу. Але у зонах бойових дій медичні витрати можуть суттєво зростати, особливо у випадку поранень, пов'язаних із бойовими діями. Страхові компанії зазвичай не покривають такі витрати за звичайними полісами, тому туристу необхідно оформлювати спеціалізований поліс із включенням покриття ризиків, пов'язаних з військовими діями;

– страхування від нещасного випадку в умовах війни має включати додаткові ризики: мінна небезпека, обстріли, евакуаційні заходи тощо;

– евакуаційне страхування – відносно новий, але критично важливий напрям. Воно включає оплату послуг з екстреного вивезення з небезпечної території, включаючи залучення спеціального транспорту, медичних літаків, логістику тощо;

– страхування скасування або переривання подорожі також потребує адаптації. У зв'язку з військовими діями маршрути можуть бути змінені або повністю скасовані, авіасполучення припинене. Спеціалізовані поліси дозволяють туристу повернути частину витрат у таких випадках.

Страхування в умовах воєнного конфлікту стикається з рядом структурних та практичних проблем.

По-перше, не всі компанії готові працювати зі страховими випадками, що сталися у зоні бойових дій. Більшість стандартних полісів мають пункт «виключення відповідальності у випадку військового конфлікту». Це означає, що навіть якщо турист постраждає, страхова компанія не зобов'язана виплачувати компенсацію. По-друге, визначення «зони бойових дій» може змінюватися динамічно. Сьогодні регіон вважається умовно безпечним, а завтра – охоплений бойовими діями. Це створює складнощі як для самих туристів, так і для страхових компаній.

Крім того, практична реалізація страхових зобов'язань у зоні війни ускладнюється фізичним доступом до постраждалих, обмеженою можливістю комунікації, відсутністю стабільних медичних установ. Компанії, які все ж працюють у таких умовах, зазвичай мають партнерів на місцях або діють через міжнародні організації. У деяких випадках створюються спеціалізовані страхові продукти для людей, що змушені подорожувати в зону конфлікту з гуманітарною, волонтерською або професійною метою (наприклад, журналісти, працівники Червоного Хреста) [3].

Міжнародне право не містить уніфікованого механізму регулювання страхування туристів у зоні воєнного конфлікту. Проте окремі правові акти та практика дозволяють окреслити певні принципи.

Насамперед, більшість держав мають національні законодавства, які регулюють обов'язки страхових компаній, включаючи вимоги до змісту договору страхування, права споживача, терміни і механізми виплат. Наприклад, в Україні діє Закон «Про страхування» [1], який передбачає обов'язковість чіткого визначення страхових випадків та їх виключень.

Згідно з Міжнародною конвенцією про відповідальність туристичних операторів, організатор подорожі зобов'язаний попередити туриста про ризики, включно з воєнними. Якщо цього зроблено не було, турист має право на компенсацію.

Важливу роль відіграють рекомендації Міжнародної асоціації страхування (IAIS) [2], яка розробляє принципи надання страхових послуг у надзвичайних ситуаціях. Ці принципи враховують такі аспекти, як прозорість, швидкість обслуговування, гнучкість умов договору та доступ до медичних і логістичних ресурсів.

Окремо варто відзначити участь міжнародних гуманітарних організацій, які сприяють доступу до страхових послуг для вимушених туристів (біженців), а також співпрацюють зі страховими компаніями в розробці продуктів, адаптованих до надзвичайних умов.

Отже, підсумовуючи усе зазначене вище, можна зробити наступні висновки про те, що страхування туристів в умовах війни – складний і динамічний процес, що потребує індивідуального підходу, гнучких полісів та оновленого правового регулювання. Туристам варто уважно вивчати умови договору та звертати увагу на виключення відповідальності. У свою чергу, страхові компанії мають шукати нові способи адаптації до реалій сучасного світу – зокрема, розробляти спеціалізовані продукти, співпрацювати з міжнародними партнерами і бути готовими до дій в умовах підвищеного ризику.

Список використаних джерел: 1. Закон України «Про страхування» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>; 2. International Association of Insurance Supervisors. Official website [Електронний

Апробація результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Gdańsku, Polska
 Університет прикладних наук Вайенштефан-Тріздорф, Німеччина
 Русенський університет імені Ангела Кинчева, Болгарія
 Українсько-американський університет Конкордія, Україна
 Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України
 Інститут продовольчих ресурсів НААН України
 Інститут овочівництва і баштанництва НААН України
 Інститут садівництва НААН України
 Одеський національний технологічний університет
 Полтавський університет економіки і торгівлі
 Сумський національний аграрний університет
 Львівський державний університет фізичної
 культури імені Івана Боберського
 Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
 Криворізький національний університет
 Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
 Луцький національний технічний університет
 Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
 ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзеева НАМН України»
 НУО «Українська асоціація аюрведа-йога»
 ТОВ «Оптіма Хотел Менеджмент»
 ГО «Асоціація кулінарів України»
 ГС «Всеукраїнська асоціація гідів»
 ГС «Національна ресторанна асоціація України»

**XIV Міжнародна
 науково-практична конференція
 «ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ТА ТУРИСТИЧНОМУ
 БІЗНЕСІ»
 22 травня 2025 р.**

Київ НУХТ 2025

*Digital технології й цифровізація
для глобалізації індустрії гостинності та туризму*

УДК 368.9:004:338.48

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В ТУРИЗМІ

**Бик Н. А., студент 4 курсу
Онопрієнко В. П., д.пед.н., проф.**

*Сумський національний аграрний університет
(СНАУ), м. Суми*

У сучасному світі туризм є однією з найдинамічніших і найприбутковіших галузей економіки. Зі зростанням кількості подорожей зростає й потреба у надійному страхуванні туристів. Страхування в туризмі забезпечує фінансовий захист мандрівників у разі настання непередбачуваних обставин. Це можуть бути нещасні випадки, хвороби, втрата багажу або скасування поїздки. Особливо актуальним є туристичне страхування в умовах глобальних викликів, таких як пандемії, стихійні лиха або політичні конфлікти. Система страхування дозволяє мінімізувати ризики для туристів та туроператорів.

У багатьох країнах наявність страхового полісу є обов'язковою умовою для в'їзду. Це свідчить про високу важливість страхової підтримки в міжнародному туризмі. На ринку постійно з'являються нові страхові продукти, які враховують специфіку подорожей. Наприклад, страхування активного відпочинку чи цифрових подорожей.

Актуальність теми в даний момент зростає через цифровізацію страхових послуг. Онлайн-оформлення полісів стало зручним, проте потребує високого рівня кібербезпеки. Важливим аспектом є і законодавче регулювання страхових відносин у туризмі. Різні країни мають свої вимоги, що ускладнює діяльність міжнародних компаній.

Розвиток туристичного страхування потребує інтеграції інноваційних підходів і гнучких рішень. Дослідження сучасного стану системи страхування дозволяє виявити її сильні та слабкі сторони. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню якості туристичних послуг. Саме тому тема є надзвичайно актуальною в умовах сьогодення.

Проаналізувавши різноманітні джерела та результати досліджень, нами було виявлено, що питанням цифровізації страхових послуг в туризмі присвячено досить багато публікацій, але майже усі автори наголошують на необхідності впровадження Digital технологій в страхуванні туристичних подорожей.

Проведений нами аналіз показав, що цифровізація страхових туристичних послуг активно впроваджується як на міжнародному, так і на українському ринках. Онлайн-оформлення полісів дає можливість туристам швидко отримувати необхідний страховий захист без відвідування офісу страхової компанії. Однак такий підхід створює нові виклики, пов'язані з кібербезпекою.

По-перше, страхові компанії при оформленні полісів онлайн збирають та обробляють великі масиви персональних даних клієнтів, включаючи паспортні дані, медичну інформацію, маршрути подорожей та фінансові реквізити.

Наприклад, європейські страховики (Allianz Travel, AXA Assistance) впроваджують політики відповідності GDPR, які передбачають шифрування даних та багаторівневу аутентифікацію користувачів.

По-друге, цифрові канали продажу страхових продуктів стають мішенню для кіберзлочинців. Так, у 2023 році британська туристична страхова компанія Staysure повідомила про витік даних понад 100 тисяч клієнтів внаслідок атаки на їхній веб-портал. Це змусило компанію інвестувати в систему виявлення вторгнень (IDS) та впровадити PCI DSS для захисту платіжних транзакцій.

В Україні подібні ризики також актуальні. За даними Кіберполіції, в 2024 році було зафіксовано кілька спроб фішингових атак на клієнтів українських страхових компаній, що пропонують туристичні поліси онлайн. Зокрема, під виглядом «підтвердження поліса» користувачам надсилалися підроблені посилання для введення платіжних даних. Тому провідні вітчизняні страховики (наприклад, ARX, VUSO) почали впроваджувати технології двофакторної аутентифікації при вході до особистого кабінету, SSL-сертифікати з розширеною перевіркою (EV SSL) для веб-ресурсів, а також проводити регулярні penetration tests для виявлення вразливостей.

Крім того, на міжнародному рівні активно впроваджуються рішення на основі блокчейн для захисту страхових транзакцій. Такі проекти, як Etherisc, демонструють можливість використання смарт-контрактів для автоматичного випуску та врегулювання туристичних полісів, що зменшує ризики шахрайства та несанкціонованого доступу до даних.

Висновок. Отже, підсумовуючи усе вищезазначене ми можемо зробити висновки про те, що аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду у сфері страхування туристичних послуг свідчить про те, що процес цифровізації істотно підвищує вимоги до захисту персональних даних клієнтів. Онлайн-оформлення страхових полісів супроводжується ризиками витоку інформації та кіберзлочинності, що загрожує фінансовими збитками і репутаційними втратами для страхових компаній.

У зв'язку з цим доцільним є впровадження комплексних заходів кібербезпеки, зокрема систем багаторівневої аутентифікації, регулярних аудитів інформаційних систем та використання технологій блокчейн для підвищення прозорості транзакцій.

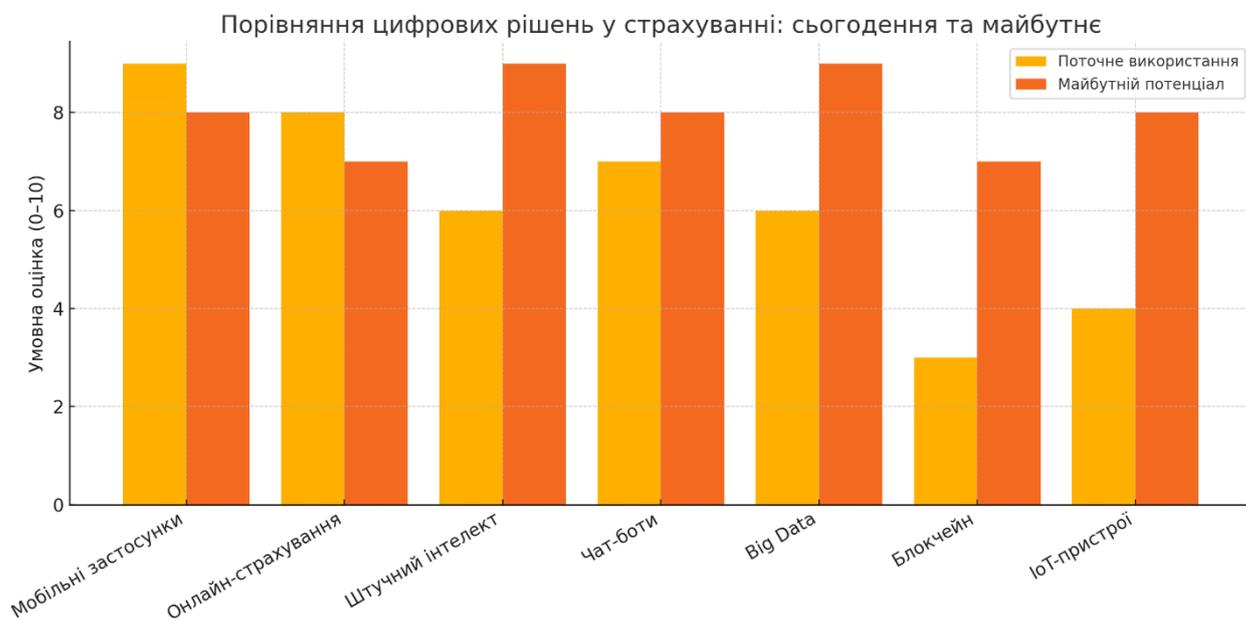
Особливу увагу слід приділити підвищенню цифрової грамотності клієнтів та розробці чітких процедур реагування на кіберінциденти. Таким чином, забезпечення належного рівня кібербезпеки стає ключовим фактором подальшого розвитку та довіри до ринку страхових туристичних послуг у цифровому середовищі.

Література

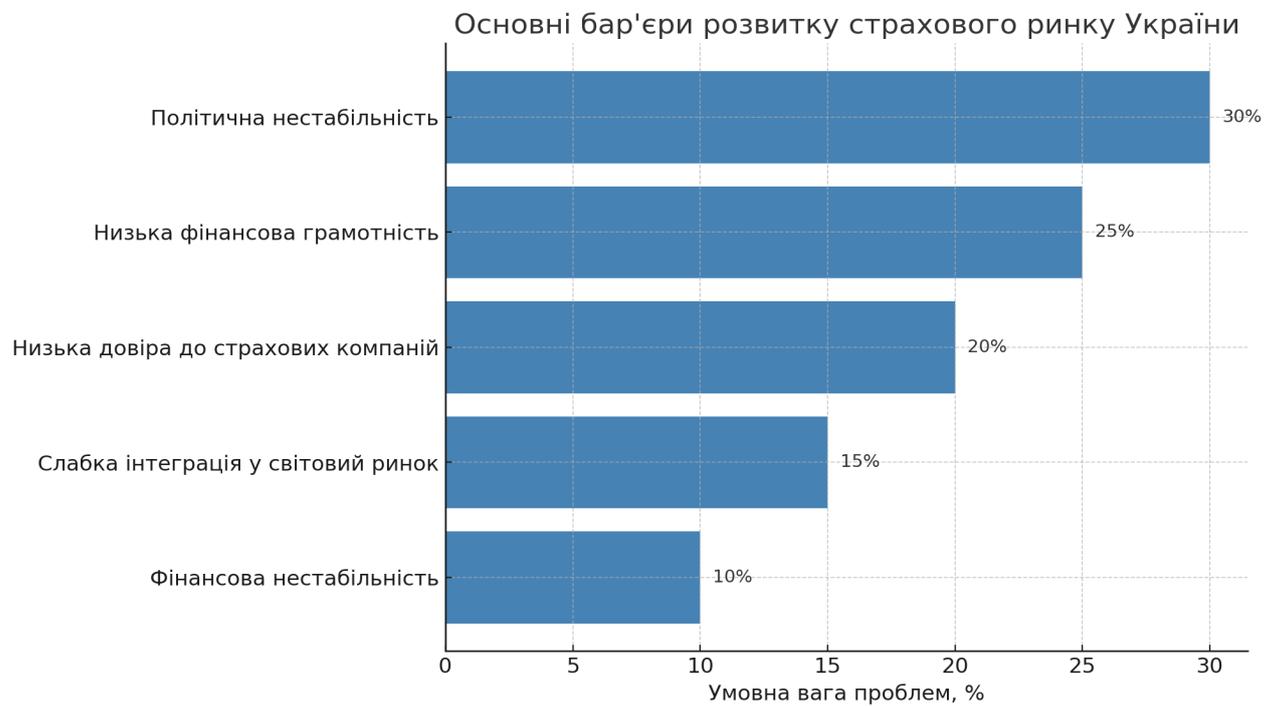
1. Бакало Н., Кречотень І., Маховка В. Страхування в туризмі. Економічні горизонти. 2023. № 1 (23), С. 59-69.

1. Путінцев А. В., Клименко О. М. Страхування у туризмі: особливості та зарубіжний досвід. Економіка та суспільство. 2024. Випуск 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3976/3902>

Поточне використання та перспективи цифрових рішень у страхуванні (2025 рік)

Основні бар'єри розвитку страхового ринку України

Декларація академічної доброчесності

Я, Бик Назарій Анатолійович, студент групи ТУР 2101-1 Сумського національного аграрного університету зобов'язуюсь дотримуватися принципів академічної доброчесності під час виконання кваліфікаційної роботи. Я поінформований, що у разі порушення мною академічної доброчесності під час виконання кваліфікаційної роботи повинен буду нести академічну та/або інші види відповідальності і до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, в тому числі, кваліфікаційна робота може бути анульована з наступним відрахуванням із університету.

Також усвідомлюю, що до мене у майбутньому може бути застосована процедура позбавлення ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації, якщо свідомо вчинене порушення академічної доброчесності не буде виявлено під час перевірки кваліфікаційної роботи на наявність текстових запозичень відповідно до встановленої в університеті процедури з використанням ліцензованих програмних продуктів.

07.10.2024 р.
